

Variativ o'quv loyihasi yaxshi, ammo...

Maktablarda 3-chorak boshlandi. Variativ o'quv rejani amaliyotga joriy qilish masalasi esa o'qituvchilarni o'ylantira boshladi.

5-bet

Endi abituriyentlarga 5 yoki 6 tagacha oliy ta'lim muassasasini tanlash imkoni beriladi

XTV bilan birgalikda OTMga kirish istagidagi bitiruvchilarni test sinovidan o'tkazib, o'quvchilarning bitiruv imtihoni ballari asosida tanlovda ishtirok etishini ta'minlanadi.

6-bet

"So'z tarkibi o'quv lug'ati" bilan ishlashga tayyormisiz?

Ona tili fani o'qituvchilari dars davomida foydalanishini nazarda tutib gazetamizning kelgusi sonidan boshlab Baxtiyor Mengliyev va Bashorat Bahriddinova tomonidan tuzilgan "So'z tarkibi o'quv lug'ati"ni berib borishni rejalashtirgan.

11-bet

Kuch — bilim va tafakkurda

Ma'rifat

1931-yildan chiqa boshlagan • e-mail: info@marifat.uz • 2020-yil 15-yanvar, chorshanba № 3 (9276)

Xalq ziyolilari gazetasi

Endi OTMLar yolg'on hisobot berolmaydi

26 OTMdan 13 tasi attestatsiya talablariga javob bera olmagan

Magistratura yo'nalishlari ichida attestatsiyadan o'tolmagan uchta yo'nalish ham bir muassasaga, ya'ni TDTUga tegishli.

10-bet

Xalqaro olimpiada — 2020

O'quvchilarning yana bir muvaffaqiyati

Joriy yilning 9–14-yanvar kunlari Qozog'iston Respublikasining Olmaota shahrida o'tkazilgan 16-Xalqaro Jautikov (IZHO) olimpiadasida yurtimiz terma jamoasi a'zolari muvaffaqiyatli ishtirok etishdi.

Aytish joiz, jahon miqyosida yuqori nufuzga ega mazkur olimpiada 2005-yildan boshlab, har yili

Olmaota shahridagi Fizika-matematika milliy maktabida o'tkazilib, unda turli mamlakatlarning "STEM" (Science — ta'lim, Technology — texnologiyalar, Engineering — texnik ijodkorlik, Mathematic — matematika) yo'nalishida ixtisoslashtirilgan maktablar jamoalari ishtirok etdi.

3-bet

O'qituvchi nimani o'ylaydi?

So'nggi yillarda qog'ozbozlik kamayadi, degan gaplarni eshitib ko'p xursand bo'lgan edik. Ehtimol, qisman kamaygandir. Lekin haliyam tuman (shahar) XTB, viloyat XTB degan joylarda byurokratiya, qog'ozbozlikning "hidi" ufurib turadi. Oddiy misol, o'tgan yili mart oyida oliy toifa uchun attestatsiyaga kirдим. Toifa testiga kirguncha 2 nusxa fayl papkada bir dunyo hujjatlar, tarjimayi hol, ariza, anketa to'ldirib berilishi kerak bo'lgan bir qator jadvallar so'rashdi. Kimga kerak shuncha qog'oz, hujjat, kserokopiyalar? Yana 2 nusxadan! Tuman XTBga borsam, bir dunyo papka uyulib yotibdi. Nimanidir tushunganday bo'ldim.

Jasur NURALIYEV

O'quvchida fan tanlash imkoniyati bo'lishi uchun, tanlaydigan fanlari bo'yicha kuchli o'qituvchilar bo'lishi kerak. Maktabimizda o'qituvchi maoshiga algebra, fizika, rus tili fanlaridan o'qituvchilar kelmagani uchun bir talay pulga o'quv markazi bilan shartnoma tuzib, o'qitishga majburiyat farzandlarimizni.

Gulbahor QOBILOVA

Maktabda matematika fani 11 yil o'qitiladi, ammo bitiruvchilarning 80 yoki 90 foizi fanni yaxshi o'zlashtira olmasdan, oddiy narsalarni bilmasdan bitiradi. Chunki darsliklar murakkab. Aksariyat mavzular hayotda umuman ishlatilmaydi. Menimcha, o'quvchilarga bu fanni hayot bilan bog'lagan holda o'qitib mantiqiy amallarni ko'proq o'rgatishimiz kerak.

Zulfizar KARIMOVA

Barcha abituriyentlar, ota-onalar va o'qituvchilar diqqatiga!

Aziz gazetxon! Endi siz "Ma'rifat" gazetasi orqali abituriyentlar uchun DTM testlari darajasidagi sinov testlari bilan tanishib, bilimingizni mustahkamlab borishingiz mumkin. Buning uchun gazetamiz kuchli, salohiyatli va yuqori ko'rsatkichlarga erishib kelayotgan pedagoglar, o'quv markazlari bilan hamkorlikni yo'lga qo'ydi.

"Ma'rifat" gazetasiga 2020-yil uchun obuna davom etadi.

Oliy o'quv yurtlariga kirishda imtihon topshiriladigan barcha fanlar bo'yicha test namunalari va ularning javoblari, shuningdek, o'tgan yili abituriyentlarga murakkablik qilgan test namunalari sharhlarni siz avgust oyiga qadar "Ma'rifat" gazetasidan topishingiz mumkin.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QUROLI KUCHLARI TASHKIL ETILGANING 28 YILLIGI VA VATAN HIMOYACHILARI KUNI MUNOSABATI BILAN BAYRAM TABRIGI

Hurmatli askar va serjantlar, ofitser va generallar, Qurolli Kuchlarimiz faxriylari!

Qadrlı yurtdoshlar!

O'z hayotini Vatanni himoya qilishdek eng ulug' va olijanob ishga bag'ishlagan siz, azizlarni, butun xalqimizni O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 28 yilligi hamda Vatan himoyachilari kuni bilan chin qalbidan samimiy muborakbod etaman.

Ushbu qutlug' ayyomda barchamiz avvalo o'z jangovar postida doimo hushyor va sergak turib, yurtimiz sarhadlarini ko'z qorachig'idek asrab kelayotgan mard va jasur, sodiq o'g'lonlarimizni, fidoyi ota-bobolarimizni, haqiqiy vatanparvar insonlarni sharaflab, ularning sha'niga eng ezgu tilaklarimizni izhor etamiz.

Ana shunday botir va jonkuyar farzandlarni tarbiyalab voyaga yetkazgan hurmatli ota-onalarga, harbiy xizmatchilarimizga o'z muqaddas burchini ado etishda hamisha tog'dek tayanch bo'lib kelayotgan ularning oila a'zolariga chuqur minnatdorchiлик bildiramiz.

Armiyamizning kuch-qudrati harbiy xizmatchilar bilan butun jamiyatimizning birligi va hamjihatligida, desak, ayni haqiqatni aytgan bo'lamiz.

Mana shunday buyuk ma'naviy qudrat manbayi bor ekan, hech qanday yovuz kuch O'zbekiston mustaqilligiga, tinch va osuda hayotimizga raxna sololmaydi, bizni demokratik o'zgarishlar yo'lidan ortga qaytara olmaydi.

Muhtaram do'stlar!

Vatanimiz mustaqilligi, xalqimizning tinch, erkin va farovon hayotining mustahkam kafolati bo'lgan O'zbekiston Qurolli Kuchlari o'tgan 28 yilda g'oyat murakkab va ayni paytda shonli shakllanish yo'lini bosib o'tdi.

Ayniqsa, keyingi yillarda olib borilayotgan tub islohotlar natijasida milliy armiyamiz har qanday xavf-xatarga munosib zarba bera oladigan qudratli, tezkor va samarali kuchga aylanib bormoqda.

Mintaqamizda ochiqlik va milliy manfaatlarni o'zaro hisobga olish tamoyillariga asoslangan yangi siyosatni amalga oshirish doirasida Qurolli Kuchlarimiz Markaziy Osiyoning barcha mamlakatlaridagi hamkasblari bilan yaqin sheriklik aloqalarini o'rnatdi va mustahkamlamoqda. So'nggi yillarda biz bir qator qo'shma o'quv mashg'ulotlarini birgalikda o'tkazdik. Shuningdek, yuqori darajadagi harbiy delegatsiyalarning tashriflarini tashkil etdik, tezkor va jangovar tayyorgarlik borasida tajriba almashdik.

Bizning tobora kuchayib bora-

ytgan bunday hamkorligimiz bugungi kunda mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni, Markaziy Osiyo deb atalmish umumiy uyimizda tinchlik va osoyishtalikni ta'minlashning muhim omiliga aylanib bormoqda.

Dunyodagi eng yuksak standartlar darajasida tashkil etilgan uzluksiz harbiy ta'lim tizimi izchil rivojlanmoqda. Hozirgi paytda yangitdan tuzilgan, mohiyat e'tibori bilan noyob bo'lgan Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va aloqa harbiy instituti mamlakatimizning zamonaviy oliy ta'lim muassasalari qatoridan munosib joy egalladi.

Shu bilan birga, boshqaruvning tezkor-strategik bo'g'inida xizmat qiladigan ofitser kadrlarni tayyorlaydigan yangi fakultet tashkil etildi, Qurolli Kuchlar akademiyasida qo'shimcha ta'lim infratuzilmalari foydalanishga topshirildi. Maxsus vazifalarni bajaradigan bo'linmalar uchun harbiy xizmatchilar tayyorlaydigan o'quv markazini tashkil etish jarayoni nihoyasiga yetkazilmoqda. Milliy gvardiyaning Harbiy-texnik instituti faoliyatini takomillashtirish bo'yicha katta ishlar olib borilmoqda.

Jangovar tayyorgarlikning modernizatsiya qilingan, moslashuvchan tizimini joriy etish bilan uyg'un holda, Qurolli Kuchlarning yangi tashkiliy tuzilmaga o'tkazilishi milliy armiyamizning jangovar tayyorgarligi va jangovar qobiliyatini bir necha barobar oshirdi.

Bugungi kunda bizning harbiylarimiz o'zlarining professional tayyorgarlik darajasi bo'yicha jahondagi yetakchi mamlakatlar armiyalarining harbiy xizmatchilaridan aslo qolishmasligini so'zda emas, amalda isbotlamoqda. Xalqaro harbiy o'quv musobaqalarida, armiyalar o'rtasidagi va sport bellashuvlarida O'zbekiston vakillari o'zlarining mahorati, ruhan baquvvatligi, g'alabaga bo'lgan irodasini namoyon etmoqda, buyuk ajdodlarimizning munosib vorislari ekanliklarini yaqqol ko'rsatmoqda.

Hech shubhasiz, bularning barchasi butun O'zbekiston xalqida, ayniqsa, yoshlarimizda milliy armiyamiz bilan faxrlanish tuyg'usini, Vatan himoyachisidek sharaflı kasbga hurmat-ehtiromlarini hissinı uyg'otmoqda.

Milliy armiyamizni qurol-yarog' va boshqa zarur vositalar bilan ta'minlashga qodir bo'lgan mudofaa-sanoat kompleksimizni yanada rivojlantirish bo'yicha vazifalar bosqichma-bosqich hal qilinmoqda.

Chirchiq aviatsiya ta'mirlash zavodi va jangovar o'q-dorilar ishlab chiqaradigan korxonaning modernizatsiya qilingani va texnik qayta ji-

hozlangani bunga yaqqol misol bo'la oladi, ularda qayta tashkil etilgan ilmiy-texnik salohiyat esa mazkur tarmoqlarda ilmiy-ishlab chiqarish klasterlarini shakllantirishning asosiga aylanib bormoqda.

Iqtisodiyotning to'laonli mudofaa sektorini shakllantirish bo'yicha amalga oshirayotgan ishlarimiz yaqin istiqbolda nafaqat milliy armiyamizni qurol-yarog' va texnika bilan ta'minlash, balki qo'shimcha ish o'rinlari yaratish, shuningdek, mamlakatimiz iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish imkonini ham beradi.

Xalq va armiya o'rtasida ishonchli ko'prikkaga aylangan harbiy-ma'muriy sektorlar faoliyatida muayyan yutuqlar ko'zga tashlanmoqda. Ushbu sektorlar tashkil etilganidan buyon "Xalq va armiya — bir tanu bir jondir" degan shior ostida harbiy infratuzilmalarni modernizatsiya qilish va to'planib qolgan ijtimoiy muammolarni hal etish bo'yicha keng ko'lamlı ishlar amalga oshirildi.

Harbiy shaharchalar zamonaviy qiyofaga ega bo'ldi, moddiy ta'minot xizmatlari sohasiga outsorsing tizimi joriy etildi. O'tgan uch yil davomida 8 mingdan ziyod harbiy xizmatchilar oilalarini qulay va shinam kvartiralar bilan ta'minlash uchun 275 ta ko'p qavatli uy-joy barpo etildi, harbiy xizmatchilarning ayollari uchun qariyb 600 ta yangi ish o'rni yaratildi, 1 ming 900 nafar harbiy pensioner ishga joylashtirildi.

Armiyamiz unib-o'sib kelayotgan yosh avlodni vatanparvarlik va ona yurtga muhabbat, milliy qadriyat va an'analrimizga hurmat, shonli tariximizni chuqur bilish ruhida tarbiyalash borasidagi ishlarga faol kirishganini alohida qayd etishni istardim. "Vatanparvar" va "Faxriylar" singari tashkilotlar, shuningdek, Mudofaa vazirligi qoshidagi Jamoatchilik kengashi yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni yanada kuchaytirish hamda ularda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish bo'yicha g'oyat zarur bo'lgan ishlarni birgalikda davom ettiradi, deb ishonaman.

Shu o'rinda Qurolli Kuchlar faoliyati ustidan fuqarolik nazoratini kuchaytirish zarurligini ta'kidlamoqchiman. Bugungi kunda mamlakatimiz parlamenti o'zining kengaytirilgan vakolatlari doirasida "Mudofaa doktrinasi to'g'risida"gi qonun va mudofaa sohasidagi boshqa huquqiy hujjatlar ijrosini nazorat qilmoqda. O'tgan yili Oliy Majlis Senati tomonidan Qurolli Kuchlarning qurilishi va rivojlanishi, O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatini o'tashiga doir dolzarb masalalar

yzasidan harbiylashgan vazirlik va idoralar rahbarlarining ma'ruzalari bir necha bor eshıtılganını ta'kidlash lozim.

Qadrlı yurtdoshlar!

Jahondagi vaziyat shiddat bilan o'zgarib, dunyoning ayrim mintaqalarida ahvol keskinlashib, xalqaro terrorizm va ekstremizm xavfi ortib borayotgani bizdan xalqaro va mintaqaviy vaziyatni har tomonlama tahlil va prognoz qilishni, mamlakatimiz xavfsizligi va barqarorligini ta'minlash, Qurolli Kuchlarimizning jangovar tayyorgarligi va salohiyatini oshirishga qaratilgan kompleks choratadbirlarni ko'rishni talab etmoqda.

Davlat chegaralarini qo'riqlash va himoya qilish tizimini yanada mustahkamlash, qo'shinlarni boshqarish tizimini takomillashtirish, jangovar tayyorgarlikni tashkil etish samaradorligini oshirish, Qurolli Kuchlarni eng yangi qurol-yarog' va texnikalar bilan ta'minlash, mamlakatimiz mudofaa-sanoat kompleksini rivojlantirish bo'yicha faol olib borilayotgan ishlarni izchil davom ettirish zarur.

Biz yuqori malakali harbiy kadrlar tayyorlash, o'quv-tarbiya jarayonlariga ilg'or xorijiy tajribalarni, pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etishga, shuningdek, harbiy xizmatchilar, ularning oila a'zolari hamda Qurolli Kuchlar faxriylarini ijtimoiy va huquqiy himoya qilishga bundan buyon ham birinchi darajali ahamiyat qaratamiz.

Hurmatli do'stlar!

Vatanimizning mard va jasur himoyachilari!

Ushbu qutlug' bayram kunlarida hamda Ikkinchi jahon urushida qozonilgan G'alabaniing 75 yilligini nishonlash arafasida o'z hayoti evaziga dunyo xalqlarining ozodligi va erkinligini saqlab qolishga erishgan g'olib ajdodlarimizga yuksak hurmat va e'tibor ko'rsatish qanchalik muhim ekanini barchamiz har qachongidan ham chuqur his etib, bu borada katta amaliy ishlarni amalga oshirmoqdamiz.

Siz, hurmatli harbiy xizmatchilarga — askar va serjantlar, ofitser va generallar, Qurolli Kuchlarimiz faxriylariga Vatanimizga sidqidildan xizmat qilishdek sharaflı vazifani ado etishda mustahkam sog'lik, ulkan muvaffaqiyatlar, kuch-g'ayrat, oilalaringizga esa yangi — 2020 yilda fayz-baraka va baxt-saodat yor bo'lishini tilayman.

Shavkat MIRZIYOYEV,
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti,
Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo'mondoni

Vatanparvarlik — milliy yuksalish kafolati!

Vatan oldidagi muqaddas burch tarannumi

Poytaxtimizdagi "Xalqlar do'stligi" saroyida O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 28 yilligi hamda Vatan himoyachilari kuniga bag'ishlangan bayram tadbiri bo'lib o'tdi.

"Xalqlar do'stligi" saroyi old maydoni... Vatanimiz bayrog'i hilpirab turibdi. Harbiy texnika va qurol-aslahalar namoyishga qo'yilgan. Ularni ota-onalar farzandlari bilan tomosha qilmoqda, yosh-u qari, poytaxtimiz mehmonlari shu yerda jam bo'lgan. Barchaning yuz-ko'zida hayotdan mamnunlik hissi zohir. Bir so'z bilan aytganda, bu maydonda tinchlik va farvonlik tantana qilmoqda. Shunday lahzalarda kishi ko'nglida vatanparvarlik tuyg'usi yanada jo'sh uradi, qalbdan mehr qo'r oladi.

Konsert saroyi harbiylar va ularning oila a'zolari bilan gavgum. Bayram munosabati bilan bu yerga senatorlar, deputatlar, hukumat a'zolari, Qurolli Kuchlar faxriylari, diplomatik korpus hamda xalqaro tashkilotlar, keng jamoatchilik vakillari taklif qilindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo'mondoni Shavkat Mirziyoyevning Qurolli Kuchlarimiz tashkil etilganining 28 yilligi va Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan bayram tabrigini mudofaa

vaziri B.Qurbonov o'qib eshitirdi.

Milliy armiyamiz jangovar salohiyatini mustahkamlash, zamonaviy qurol-yarog' va texnikalar bilan ta'minlash, harbiy xizmatchilarning jismoniy va intellektual tayyorgarligini yuksaltirish bo'yicha ulkan islohotlar amalga oshirilmoqda. Harbiy qism va bo'linmalarining moddiy-texnik bazasi mustahkamlanmoqda. Harbiylarni uy-joy bilan ta'minlash, oila a'zolarini qo'llab-quvvatlash uchun munosib shart-sharoitlar yaratilmoqda.

Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, armiya va xalq birligini ta'minlash borasida joylardagi davlat hokimiyati organlarining rolini oshirish

bo'yicha ishlar yangi sifat bosqichiga ko'tarildi. Yosh avlod qalbida mustahkam hayotiy pozitsiya va Vatanimiz taqdiri uchun yuksak mas'uliyat tuyg'usini shakllantirish maqsadida vatanparvarlik tarbiyasi sohasida mohiyat e'tiboriga ko'ra noyob tizim yaratilib, uning doirasiga mamlakatimiz aholisining keng qatlamlari qamrab olindi.

Amalga oshirayotgan sa'y-harakatlar, armiya va xalqning faol hamkorligi natijasida Qurolli Kuchlarimiz tom ma'noda jamiyatning ajralmas qismiga, mamlakatimiz barqarorligi va taraqqiyotining ishonchli kafolatiga, yoshlar va harbiy xizmatchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning muhim institutiga aylanib bormoqda.

— Davlatimiz rahbarining bayram munosabati bilan yo'llagan tabrigi qalbimizni faxr, hayajonga to'ldirdi, — dedi O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi harbiy

qism komandiri, podpolkovnik Rahmatullo Rahmonov. — Xizmatlarim yuqori baholalanib, "Mardlik" ordeniga loyiq ko'rilganimdan juda minnatdorman. Bundan keyin ham yurtimizning muqaddas tuprog'ini pok asrashga hamisha astoydil harakat qilamiz. Erishayotgan yutuqlarimizdan, avvalo oilam, yaqinlarim va hamkasblarim ham xursand.

Tantanalik konsertda harbiy sportchilar tomonidan xalqaro musobaqalarda erishgan yutuqlari, qo'lga kiritgan yuqori natijalari alohida e'tirof etildi. Yoshlar tomonidan bobokalonimiz Sohlabqiron Amir Temurning "Temur tuzuklari" dan ibratli iqtiboslar keltirildi.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari tarkibidagi harbiy orkestr jamoalari, san'at ustalari va ijrochi yoshlar, harbiy sohadagi badiiy va havaskor jamoalarning dasturi barchaga manzur bo'ldi.

Abdulaziz MUSAYEV,
O'ZA muxbiri

O'quvchilarning yana bir muvaffaqiyati

(Davomi. Boshi 1-betda.)

O'quvchilar matematika, fizika va informatika fanlari bo'yicha ikki kun davomida saralash musobaqalarida ishtirok etdi. Bu yilgi olimpiadada Bolgariya, Daniya, Birlashgan Arab Amirliklari, Mo'g'uliston, Nepal, Norvegiya, Rumiya, Serbiya, Turkiya, Shvetsiya va MDHga a'zo 21 davlatdan kelgan 84 ta jamoa, jami 600 nafar ishtirokchi qatnashdi. O'zbekistonlik yoshlar 1 ta kumush, 5 ta bronza medal va faxriy yorliqlarni qo'lga kiritishdi. Jumladan, Buxoro viloyati Peshku tumanidagi 18-maktabning 11-sinf o'quvchisi Jahongir Norboyev musobaqaning kumush medaliga sazovor bo'ldi. G'ijduvon tumanidagi 5-IDUMning 10-sinf o'quvchisi Diyorbek Tolipov, Qashqadaryo viloyati Kitob tumanidagi 1-IDUM 11-sinf o'quvchisi Eldor Neymatov, S.Sirojiddinov no-

midagi Tabiiy va aniq fanlarga ixtisoslashtirilgan respublika akademik litseyi o'quvchisi Farruh Mahmudov, NamDU akademik litseyi o'quvchisi Ibrohimjon Mirg'iyosov, Buxoro davlat universiteti akademik litseyi o'quvchisi Shaxboz Hasanov bronza medali bilan taqdirlandi.

— O'g'lim Diyorbek xalqaro olimpiadada birinchi marta ishtirok etib, bronza medaliga sazovor bo'ldi, — deydi g'ijduvonlik o'qituvchi Bahodir Sattorov. — O'zim aniq fanlar bo'yicha mutaxassis bo'lganim uchun uning o'qishiga, matematik misollarni to'g'ri yechishiga e'tiborli bo'lganman. Farzandim uch yoshligidan shaxmatni o'rgana boshlagan, shu kungacha respublika miqyosida o'tkazilgan olimpiadalarda bir necha bor g'olib bo'lgan. Yaqinda bo'lib o'tgan Mirzo Ulug'bek nomidagi musobaqada ham birinchilikni qo'lga kiritgandi. U

bo'sh vaqtlarida sport bilan shug'ullandi, 2016-yili karate bo'yicha O'zbekiston chempioni bo'ldi, 2017-yili dasturlash bo'yicha o'tkazilgan tanlovning respublika bosqichida "Eng yaxshi elektron resurs" nominatsiyasida g'olib bo'ldi, 2018-yili innovatsion olimpiada-

da 2-o'rinni egalladi. Barcha yutuqlarida Italiyaning Piza universiteti doktoranti, O'zMU professori Karim Rahimov hamda Hoshim Rahimovning hissasi katta bo'lganini mamnuniyat bilan qayd etdi.

Sh.BOYMURODOVA,
V.GRANKIN olgan suratlar.

Ma'naviyatsiz madaniyat bo'lmaydi

Ta'lim — bilimdon yoshlarni, tarbiya — irodasi kuchli, Vatanga sodiq, tadbirkor, mehr-oqibati yoshlarni yetishtirib beradi. Bugungi kunning eng asosiy talablaridan biri tarbiyaga yangicha, tizimli yondashuv, tayanch fazilatlarini kafolatli loyihalashtirish va o'rgatishda oila, maktabgacha ta'lim muassasasi hamda umumiy o'rta ta'lim muassasalarining pedagogik imkoniyatlarini to'liq ishlatish va ular orasida ilmiy-metodik hamkorlikni yangi darajaga ko'tarishdir.

Uzoq yillar davomida to'planib kelgan tarbiyaviy muammolar milliy yuk-salish davri talablariga mos kelmay qoldi. Shu sababli "uzluksiz ta'lim"ga mutanosib "uzluksiz tarbiya" tizimi taqozo qilinmoqda. Zero Vatanga sadoqat, mas'uliyat, tadbirkorlik va boshqa fazilatlar nazariy ma'lumotlarga aylanib, ezgu fikr, ezgu so'z, ezgu amal birligiga to'liq erishilmadi. Buning oqibatida yoshlarning Vatanga sadoqat, mas'uliyat, tadbirkorlik, mehr-oqibat haqida so'zlari bilan yoshiga mos amallari orasida tafovut paydo bo'lgan edi.

Tarbiyada yo'l qo'yilgan xatolar birdaniga ko'rinmaydi. Noto'g'ri tarbiyaning zarari yildan yilga osha boradi. Shu bois ommaviy axborot vositalarida jamiyatda jinoyatchilik, oilaviy ajrashishlar, korruptsiya, egosentrizm, mehr-oqibatning kamayishi, "ommaviy madaniyat"ga ko'r-korona taqlid, loqaydlik, boqimandalik, ekstremizm, terrorizm, begonalashuv, firibgarlik, o'zibo'larchilik, mas'uliyatsizlik, qadriyatlar inqirozi, zo'ravonlik, ko'zbo'yamachilik, yolg'onchilik, axloqiy buzulqilik, el-yurt taqdiriga befarqlik kabi illatlar keng muhokama qilinmoqda.

Ana shu tufayli ijtimoiy tarmoqda ijobiy fikrlar bilan birga salbiy fikrlar ham bildirilmoqda. Misol uchun, yaqinda "Facebook"da bir yigit "Ma'naviyat emas, madaniyat bilan shug'ullanish

kerak" deganga o'xshash gaplarni yozibdi. Ukamizning aytishicha, ma'naviyatni birovgacha o'rgatib ham, o'rganib ham bo'lmaydi. Ma'naviyatli odamlarni emas, madaniyatli odamlarni tarbiyalash kerak ekan.

Madaniyat ham, ma'naviyat ham bizga boshqa tildan kirib kelgan so'zlar. Shuning uchun ularni hamma har xil tushunadi. Ma'naviyat borasida bahslarning boisi ham shunda. O'zbekcha, jaydari qilib aytadigan bo'lsak, bu so'zlar ko'zlarimizni bitta narsaga qaratadi. Ya'ni madaniyat — ma'naviyatning sirti, surati, po'sti. Ma'naviyat esa madaniyatning ichi, mag'zi. Yong'oqni olaylik. U mag'iz va po'choqdan iborat. Mag'iz, ma'no — ma'naviyat, po'st, po'choq, surat — madaniyat. Ma'naviyatsiz madaniyat puch yong'oqqa o'xshaydi.

Shu yerda bir hikmat esingizga tushgandir. Mir Alisher Navoiy odamlarni ikkiga bo'lgan. Bir toifani "Ahli ma'ni", ikkinchi toifani "Ahli surat", degan edi. "Ahli ma'ni"lar har bir narsa, voqea, so'z, ishning ma'nosini bilib, tushunib, amal qiluvchi komillar. "Ahli surat"lar esa narsa, buyum, voqealarning sirtini ko'radigan, sirtiga, yaltirab ko'rinishiga qarab baho beruvchi, yuzaki o'ylovchi, yuzaki ish qiluvchi, kim nima desa, shunga ergashib ketuvchilar. Chunki ular Hazrat Navoiy so'zi bilan aytganda komillik nasib qilmagan kimsalar. Bizga puch emas,

sermag'iz yong'oq, ma'nosiz surrogat, ko'chirma madaniyat emas, milliy va zamonaviy madaniyat kerak.

Ayrimlar "Madaniyatli inson ota-onasi, keksalarni, o'zidan ruhan va jismonan oqiz bo'lganlarni hurmat qiladi va himoya qiladi", degan fikri ham o'rta tashlamoqda. Bu nima degani? Bu — ota-onasi, keksalarni, o'zidan ruhan va jismonan oqiz bo'lganlarni nima uchun, qanday hurmat qilishni, himoya qilishning ma'nolarini bilsa, shunday bo'ladi, degani (Ma'nolar bu ma'naviyat degani). Bu bilan ma'naviyat madaniyatning asosi, mag'zi ekanligi beixtiyor tasdiqlanmoqda.

Ma'naviyatni bolaga beshikdan, oila, bolalar bog'chasidan, maktabdan o'rgatish kerak. Kerak bo'lsa, o'zi bilib oladi, deyish pedagogik tavakkalchilik. Lalmi yerga don sochish. Chunki parvarish ko'rmagan bola hech qachon madaniyatli bo'lmaydi. Deylik, oilada yangi farzand tug'ildi. Uning tili chiqqanda biz unga, avvalo, kattalarga salom berishni, ularning gapiga quloq solishni, ota-onani, o'zidan kattalarni hurmat qilishni va hokazolarni o'rgatamiz. Bu o'zbekona odat, o'zbekona ma'naviyat. Chunki ma'naviyat insonning o'zligini, ota-bobolarining kimligini anglatishi, ularning e'tiqodiga amal qilish ham demak. "Uzluksiz ma'naviy tarbiya" Konsepsiyasi ana shu ulug' maqsadga xizmat qiladi.

Xullas, madaniyat va ma'naviyat — mazmun bilan shakldek bir-birini taqozo qiluvchi tushunchalar. Faqat madaniyatli bo'lish bilan odam ma'naviyatli bo'lib qolavermaydi. U madaniyatli bo'lib ko'rinishi mumkin, xolos. "Madaniyatli bo'lib ko'rinish" bilan "Madaniyatli bo'lish" orasida farq juda katta. Shunday ekan, ma'naviy tarbiyani "Uzluksiz

ma'naviy tarbiya" Konsepsiyasi asosida bolalarimizning yoshligidan boshlashimiz shart. Ota-onalarning bola tarbiyasi bo'yicha amaliy bilimlarini oshirishimiz, bolalarimizni baxtli qiluvchi kompetensiyalarni, fazilatlarini o'rgatib, fazilatli avlodni yetishtirishimiz, maktablarda "Tarbiya" darslari o'tilishi kerak. Rivojlangan davlatlar XXI asrda bu borada ancha ilgari-rib ketdi.

Yana bir gap: ba'zan nodavlat tashkilotlar istalgan aqidani, ma'naviyat va mafkurani targ'ib qilaversin, degan fikrlar ham uchrab turibdi. Bu fikr ham, menimcha, to'g'ri emas. Chunki istalgan aqidani targ'ib qilish qanday ayanchli oqibatlariga olib kelishini bugun dunyodagi har bir es-hushli odam biladi. O'zimiz-chi?! Yurtimizda turli diniy oqimlar, sektalarning paydo bo'lishiga shunday g'oyalarga beparvoligimiz sabab bo'lmadimi? Buning asoratlari hali ham millatimizga ozor bermayaptimi? Shunday ekan, ma'naviyat, ma'naviy tarbiya doimo ham davlatning, ham nodavlat tashkilotlarning, eng muhimi olinang, ota-onalarning e'tiborida bo'lishi shart.

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2019-yil 23-avgust kuni o'tkazgan majlis sharofati bilan tarbiya alohida mazmun, tizim kasb etdi. Endi biz mana shu ishga mas'ul bo'lgan ta'lim-tarbiya muassasalari, jamoatchilik tashkilotlari va oilalarning shu yo'nalishda olib boradigan ishlarini o'zaro muvofiqdastirgan holda samarali tashkil etib, har birimiz bu savob va hayot-mamot ishiga kamarbasta bo'lishimiz kerak.

Muhammadjon QURONOV,
Respublika Ma'naviyat va ma'rifat
markazi rahbarining birinchi o'rinbosari,
pedagogika fanlari doktori,
professor

Ijtimoiy tarmoqda nima gaplar?

Seshanbadan...

"Ko'p go'sht yegan odam ko'p suv ichadi"

Ayni kunlarda barcha davlat amaldorlariga jamoatchilikning o'tkir nigohi qadalgan. Ularning xato va kamchiliklari ochiq-oydin tanqid ostiga olinmoqda, ular yengil umor va sarkazmga sabab bo'lmoqda. Bu jarayon jamiyatni demokratlashtirishning bir bosqichi o'laroq talqin etilyapti. O'tgan seshanba ham shunday hangoma bilan yakun topdi. Xalqaro press-klubning navbatdagi namoyishi vaqtida Uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish vaziri O'zbekiston aholisi suvdan ko'p foydalanayotgani haqida aytdi. Bu esa ijtimoiy tarmoqdagi hangomatalablarga ayni muddao bo'ldi. Kimdir bu gap-so'zlar suv uchun kommunal to'lovning oshishi mumkinligiga ishora desa, kimdir ko'p qovun tushiryapmiz, shunga ko'p suv ichishga to'g'ri kelyapti, deb keshadi. "Biz faqat suv emas, ko'p sut ham ichiryapmiz, sigirlarga pasport beradigan bo'ldik, har biriga bittadan elektron hisoblagich ham o'rnatib qo'yaylik" deyidiganlar ham topildi. Birov yangi "aksioma"ni o'rta tashladi: odamlarning oladigan maoshi ular ichadigan suvga teskari proporsional ekan. Bundan ish haqlari qancha oshsa, suv iste'moli shuncha kamayadi, degan xulosa kelib chiqadi. Vazirning fikrini noto'g'ri talqin qilmaslikni yoqlab chiqqanlar ham bo'ldi. Amaldor isrof bo'layotgan ichimlik suvini tejash ma'nosida fikr bildirgani aytili. Ammo... aytilgan so'z — otilgan o'q. Odamlar o'zilar istagandek talqin qilavereydi.

"O'lishning ham "stavka"si bor"

To'g'ri o'qingiz, aynan shunday. Bunga sabab esa yana davlat idoralarning axborotni yetkazishdagi, jamoatchilikning uni qabul qilishdagi tushunmovchiliklaridir. Ijtimoiy tarmoqning yangi mojarosi Toshkent shahar hokimligi tomonidan tayyorlanib muhokamaga qo'yilgan "Toshkent shahri qabristonlarida go'r qazish va marosim xizmatlari uchun pullik xizmatlar ko'rsatish tariflarini belgilash

to'g'risida"gi qaror loyihasi atrofida bo'ldi. Unda islomiy va boshqa din odatlari bo'yicha go'r qazish narxi o'rta tashdagi arzimaddek ko'ringan tafovut sababli hamda bu dafn marosimlari xizmatlarining belgilangan tarifi faqat poytaxt uchunligi odamlarni junbushga keltirdi. Avvaldan propiska sabab poytaxtda turish-turmushi qiyin bo'lib turganlarda endi bu yerda o'lib ham bo'lmas ekan, degan salbiy taassurot qoldirdi.

Tarmoqlarda esa yana sarkazm avjga chiqdi. Bir foydalanuvchi bu g'oya "Alibobo va qirq qarochi" filmidan olingan, degan gumonga boradi. Ayrimlar dunyoda dafn marosimlari xizmatlari daromadli soha ekan, uning "mijoz"lari doim topilishini istehzo qiladi. Boshqalar esa belgilangan mablag'ga ega bo'lmagan marhumlarga qanday munosabatda bo'linishi borasida xavotirga tushadi.

"Uzr so'rash xalqaro "trend"ga chiqdi"

AQSh va Eron munosabatlari nisbatan yumshab, urush xavfi chekingan dunyo ommasining erkin nafas olishiga sabab bo'ldi. Ammo Eron osmonida halokatga uchragan Ukraina samolyoti fojiasi atrofida muhokamalar qizg'in. Ukraina prezidenti Eronga vaziyatni o'rganib, yuz bergan fojia uchun uzr so'rash va halok bo'lganlar uchun kompensatsiya to'lash talabini qo'ydi. Eron rahnamosi hammasini tan olib, texnik tushunmovchilik sabab yuz bergan halokat uchun uzr so'radi. Keyinchalik ma'lum bo'lishicha, eronlik harbiylar Amerika havo kuchlariga qarshi mudofaaga shay turganida osmonda paydo bo'lgan havo kemasi

harbiy samolyot gumon qilib urib tushiradi. Ularga bu haqida xabar berilmagani ta'kidlanayapti. Surishtiruv ishlari davom etmoqda. Internetning o'zbek foydalanuvchilari Eron rahbarining bu yangilishini tan olib chiqishini xatolari uchun omma oldida uzr so'rash odat tusiga kirib qolgan hokimlarimizga o'xshatib yubordi. O'sha tushunmovchilik sabab halokatga uchragan samoyot ekipaji va yo'lovchilaridan hech kim tirik qolmagan.

...Seshanbagacha

Ijtimoiy tarmoqlarni Suhrob ZIYO kuzatdi.

Mushtariy muhokamasi

Variativ o'quv loyihasi yaxshi, ammo...

Maktablarda 3-chorak boshlandi. Variativ o'quv rejani amaliyotga joriy qilish masalasi esa o'qituvchilarni o'ylantira boshladi. Gazetamizning telegramdagi "Ma'rifat" mushtariylari" guruhida o'qituvchilarning bu boradagi fikr-mulohazalari, qarashlarini kuzatdik. Xo'sh, jarayonning asosiy tirgagi bo'lgan pedagoglar bu yangilikni qanday qarshi oldi?

Ziyoda MAMAJONOVA, Kostonoy tumanidagi 28-maktab o'qituvchisi:

— Bu jarayon yil boshidan yo'lga qo'yilganda yanayam yaxshi bo'lar edi. Biz 2 yil avval 10-sinf o'quvchilarini tanloviga qarab aniq va tabiiy hamda ijtimoiy fanlar yo'nalishi bo'yicha sinflarga ajratgan edik. Lekin dars soatlari o'z holida bo'lganligi pand bergan. Endi qo'shimcha soatlar o'quvchilarni oliy o'quv yurtiga tayyorlashga bemalol yetadi, menimcha.

Manzura SATTOROVA, Kitob tumanidagi 4-maktab o'qituvchisi:

— Menga bu loyiha juda ma'qul bo'ldi. Chunki jamiyatimizda ko'p bolali oilalar bisyor. Bilimi zo'r, ammo imkoniyati yo'q o'quvchilarimizga bu yaxshi qulaylik. Repetitorlik avj olib, 5-6 yil o'qitgan ustoz qolib, o'quvchilar repetitorini alqay boshladi. Maktabdagi ustoz bilimlari bo'lsa-da, u bilan repetitor darajasida ko'p ishlamagani uchun o'quvchi muallimining bilim darajasiga unchalik ishonmaydi. Shu tariqa maktab o'qituvchilarining obro'si tushishiga bu omil ham sabab bo'ldi. Maktab rahbariyati odillik bilan bilimlari o'qituvchilarni tanlangan sinflarga birlashtirish joiz. O'quvchiga 17-18 ta fanni o'qitib natijaga erisholmaganidan ko'ra, ancha samarali bo'ladi bu usul.

Asadullo SANAQULOV, Kitob tumanidagi 79-maktab o'qituvchisi:

— Xalq ta'limi tizimidagi maktablarining 10-11-sinflarida fanlarning ixtiyoriy tanlov asosida o'qitilishi, menimcha, yaxshi natija beradi. Oldingi holatda maktab bitiruvchilarining aksariyati repetitora borib, o'zlari tanlangan yo'nalish bo'yicha tayyorlanib, keyin oliy o'quv yurtiga kirardi. Agar jarayon to'g'ri yo'lga

qo'yilsa, o'quvchilarning repetitora boshiga ehtiyoj qolmaydi.

Ma'muraxon ESHCHANOVA, Xiva shahridagi 17-IDUM o'qituvchisi:

— 2003-2004-yillarda—maktab ta'limi 11 yillik bo'lgan davrda shunday tajribani qo'llab ko'rganmiz. Yuqori natija bergan. Biz o'shanda bu jarayonni yashirincha amalga oshirardik.

Asrorbek BOTIROV, Denov tumanidagi 8-maktab o'qituvchisi:

— Bu juda yaxshi qadam bo'ldi. Faqat aniq mexanizmlarini ishlab chiqish kerak. Bosqichma-bosqich shu yo'ldan borish lozim. Keyinchalik shunday tizim qilish kerakki, o'quvchilar 7-sinfda umumiy yo'nalish tanlasin (masalan, ijtimoiy-gumanitar, aniq fanlar, tabiiy fanlar va tilshunoslik kabi), 9-sinfda esa tanlangan sohasi bo'yicha yana ixtisoslashtirish kerak. Masalan, ijtimoiy-gumanitari tanlanganlar yana tarmoqlarga bo'linadi, yurist, tarixchi va boshqalar. Bunday tizim hozir Germaniya ta'limida qo'llanadi.

Shiyrinay ABDIJAMILOVA, Xo'jayli tumanidagi 6-maktab o'qituvchisi:

— 10-11-sinflarda fanlar ixtiyoriy tanlov asosida o'qitilishi natijali bo'ladi, deb o'ylayman. Chunki hademay abituriyent bo'ladigan yoshlarning vaqti boshqa fanlarga sarf bo'lyapti. Bunda o'quvchilar ko'proq vaqtini OTMda imtihon topshiriladigan fanlar uchun sarflaydi. Shu yildan har bir abituriyent 5 ta fandan test topshiriladigan bo'lsa, bu tanlov asosidagi fanlar o'tilishi maqsadga muvofiq.

Nargiza O'rozova, Toshkent shahridagi Xalqaro Vestminster universiteti qoshidagi akademik

litsey o'qituvchisi:

— Boshqa fan o'qituvchilari nima ish qiladi?! Dars soatlari kamayib ketadi-ku.

Komila Rajabova, Navoiy shahridagi 11-IDUM o'qituvchisi:

— 10-11-sinf o'quvchilarining fikr-u xayoli, istaymizmi-yo'qmi, o'zi tanlagan fanlarda bo'ladi. Agar shu fanlar kuchaytirib o'qitilsa, ular uchun nur ustiga nur bo'ladi. Ammo masalaning boshqa tomoni ham bor. Bir sinf to'liq bir xil yo'nalishdagi fanlarni tanlamaydi-da. Shunday holda barcha bir fanni tanlaganlar bitta sinf qilib o'qitiladimi? Boshqa fan o'qituvchilarining dars soatlari kamayib ketishi ham norozilikka sabab bo'lmaydimi? Nima bo'lganda ham, puxta o'ylangan yo'l tutilsa, foydadan xoli emas, menimcha.

Hoshim Hakimov, Kitob tumanidagi 79-maktab o'qituvchisi:

— Bu tanlovning ko'plab ijobiy tomonlari bor, lekin tanganing ikki tarafi bo'lganidek, noqulayliklari ham bordek, nazarimda. Deylik, sinfda 20 nafar o'quvchi bor. Shularning 10 nafari biror-bir yo'nalishni tanladi. Masalan, tabiiy fanlarni 5 nafari, aniq fanlarni yana 5 nafari. 3 nafari esa filologiya yo'nalishini tanladi va hokazo. Bu holda yo'nalish qanday tanlanadi?

Shozoda Muhammedova, Buxoro tumanidagi 38-maktab o'qituvchisi:

— Variativ o'quv rejani hamma maktabda ham qo'llab bo'lmaydi. Chunki bizning maktabda o'quvchi soni kam. Bittadan sinf mavjud. Undan ko'ra OTMga kirish uchun majburiy etib belgilagan O'zbekiston tarixi, matematika, ona tili fanlaridan kasbiy ta'lim hisobidan 2 soatdan qo'shimcha soat qo'shilsa, yaxshi bo'lardi.

Saidaxon MAMAJONOVA, Chust tumanidagi 2-maktab o'qituvchisi:

— Tanlov asosida dars soati qo'shib berildi ham deydik, oldin 3 soat dars bergan o'qituvchi 5 soat dars o'tadimi, sifatiga kafolat bormikan? Davlat test markazi imtihonlariga tayyorlay olarmikan? Menimcha, oldin maktablarga xususiy o'quv markaziga chiqib ketgan o'qituvchilarni qaytarish kerak.

Oftobxon ALIXONOVA, Yashnobod tumanidagi 231-umumta'lim maktab direktorining ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha o'rinbosari:

— Bu tizim bir yilda natija bermasligi mumkin. Xulosa qilishga shoshilmaslik kerak. Maktablar bu borada tajriba to'plagach, keyingi yillardan samara beradi. So'ng ota-onalar ham tushunib yetgach, farzandini repetitora bermay, maktabda yaxshi o'qishini ham boladan, ham maktabdan talab qila boshlaydi.

Shoira BADALOVA, Kogon shahridagi 7-maktab o'qituvchisi:

— Fikrimcha, 3 emas 5 soat dars o'tilsa ham o'quvchi repetitora boradi, chunki DTM testlari ancha murakkab. O'quvchilar repetitora bormasligi uchun DTM test savollarini soddalashtirish kerak.

Mayramxon TURDALIYEVA, Andijon davlat universiteti talabasi:

— Maktablarni muayyan fanlarga ixtisoslashtirib, o'sha maxsus fan soatini oshirish kerakdir, lekin bir sinfli maktablar ham bor. Unda bir necha yo'nalishga qiziquvchilar bo'lishi mumkin...

Umidaxon XOLIQOVA:

— Bu tizim orqali o'quvchilar davomati yaxshilanadi, turli repetitorlik kurslariga ketib qolish hollari kuzatilmaydi. Lekin bu tanlov sinflarda dars beradigan o'qituvchilarning salohiyatiga ham bog'liq.

Zilola MADATOVA tayyorladi.

Yangi rukn: Sizni nima qiynayapti?

Shaxsiy adovat tufayli toifam tushdi

1982-yildan buyon Shahrisabz tumanidagi 65-maktabda matematika fani o'qituvchisi bo'lib ishlab kelmoqdaman. Ma'lumotim — oliy. 2018-yili sentabr oyigacha 1-toifali o'qituvchi edim. Shu o'quv yilining boshidan toifam mutaxassis-o'qituvchilikka tushirilib, menga mutaxassis toifasi bo'yicha oylik maosh to'lanmoqda. Bu holat qanday yuz berganini so'rab Shahrisabz tuman xalq ta'limi bo'limiga bordim. Bo'lim xodimlari menga "Siz attestatsiyada 0 (nol) ball olganingiz uchun 1-toifadan mutaxassis-o'qituvchilikka tushirildingiz va taftish komissiyasi 2018-yili sentabr oyidan boshlab sizga mutaxassis-o'qituvchi lavozimiga maosh to'lashni belgiladi", deb javob berishdi. Qanday qilib shunday bo'lishi mumkin? Axir menda 2019-yil mart oyigacha attestatsiya komissiyasidan berilgan sertifikat bor-ku.

Oliy toifaga da'vogar bo'lib, navbatdan tashqari attestatsiyadan o'tish uchun ariza bermaganman. Chunki 2019-yil mart oyida pensiyaga chiqishim kerak edi. Shuning uchun menga 1-toifa bilan pensiyaga chiqish yetarli edi.

Shahrisabz tuman xalq ta'limi bo'limi xodimlari menga tegishli barcha hujjatlarni ko'rib chiqib, bu ishlarning hammasi 65-maktab ma'muriyati tomonidan amalga oshirilganini aytdi. Meni navbatdan tashqari attestatsiyaga jalb qilish, toifamni mutaxassis-o'qituvchilikka tushirish maktabimiz direktorining o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari

To'ychi Avazov tomonidan tashkilotirilganligi ayon bo'ldi.

To'ychi Avazovga uchrashib nega bunday bo'lganligini so'radim. U esa "tuman XTB buyurgan", deb mujmal gapirmoqda. XTB maktabni ayblamoqda. Mening istagimsiz navbatdan tashqari attestatsiyaga qo'yib, toifamni tushirishga maktab direktori yoki direktorning o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosarining nima haqqi bor? Unga bu vakolat berilganmi? T.Avazov bunga haqlimi?

XTBga murojaat qilib, oylik maoshimni tiklab berishlarini so'raganimda bo'lim iqtisodchisi (yordamchi iqtisodchi) Hamida

Abdurahmonovadan "Bu ishga kim aybdor bo'lsa, o'sha kishi to'lab bersin, men buni o'z zim-mamga olmayman ham, to'lamayman ham", degan javobni oldim. Qisqasi, ularning barchasi aybni bir-biriga solishdan nariga o'tmaydi, jabr ko'rgan esa men bo'lyapman.

2019-yil 23-fevraldan pensiyaga chiqdim. Bu muammoning nafaqa pulimga ancha-muncha salbiy ta'siri bo'ldi. Maktabimiz direktori o'rinbosari bilan o'rtamizda ozgina kelishmovchilik bo'lgani rost, ammo shu yo'l bilan mendan o'ch olishi to'g'ri-mikan? Qonunlar, o'qituvchi huquqi bu qadar oson poymol etilishi mumkinmi?

Mavluda AVAZOVA, Shahrisabz tumanidagi 65-maktabning matematika fani o'qituvchisi

Endi abituriyentlarga 5 yoki 6 tagacha oliy ta'lim muassasasini tanlash imkoni beriladi

O'zbekiston yoshlar ittifoqi markaziy kengashi binosida Yoshlar press-klubining navbatdagi sessiyasi doirasida ta'lim sohasida 2019-yilda amalga oshirilgan ishlar va 2020-yildagi asosiy vazifalar muhokama qilindi. Tadbirda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Xalq ta'limi vazirligi, Maktabgacha ta'lim vazirligi, Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi, Davlat test markazi hamda Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligi rahbarlari ishtirok etdi.

Sherzod SHERMATOV,
Xalq ta'limi vaziri:

— Islohotlarimizning asosi o'qituvchilarning obro'sini oshirishga qaratildi. O'qituvchilarning o'rtacha ish haqi 1,5 barobarga oshdi. 15 mingdan ortiq erkak o'qituvchi maktablarga qaytdi. Ta'lim muassasalariga yordam berish umummilliy harakatga aylandi. Fan va xalqaro olimpiada bo'yicha ko'plab yangiliklar bo'ldi. O'tgan o'quv yilining o'zida 50 dan ortiq yangi maktablar qurildi. Aholi ko'p hududlarda 1680 o'ringa yangi maktablar qurildi. Aholi ko'p hududlarda 1680 o'ringa yangi maktablar qurildi. Aholi ko'p hududlarda 1680 o'ringa yangi maktablar qurildi.

mo'ljallangan ta'lim muassasasidan 4 tasi qurib foydalanishga topshirildi. Besh-ta muhim tashabbus bo'yicha umumta'lim maktablarida turli to'garaklar faoliyati yo'lga qo'yildi. Jami 2,9 million nafar o'quvchi to'garaklarga jalb etilib, umumiy ko'rsatkich 47,5 foizni tashkil etdi.

2020-yildagi vazifalar: 10-11-sinf o'quvchilarini oliy ta'lim muassasasiga yaxshiroq tayyorlash maqsadida bosqichma-bosqich variativ o'quv rejalari amalga oshiriladi. Xususiy sektor, jumladan davlat xususiy sheriklik tamoyili asosida ta'lim muassasalari soni oshiriladi, "Zamonaviy maktab" loyihasida namunaviy maktablar yaratiladi. Darsliklar mazmunan qayta ko'riladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilimi EGRA va EGMA asosida baholanadi. Elektron kitoblar va onlayn darsliklar bazalari shakllantiriladi. "Tarbiya" fani joriy etiladi. Maktablarning aksariyatini zamonaviy kompyuterlar bilan ta'minlash va sifatli internet tarmog'iga ulanishini ta'minlash rejalashtirilmoqda.

Agreppina SHIN,
Maktabgacha ta'lim vaziri:

— 3-7 yoshdagi bolalarning umumiy soni (2,7 mln) hisoblanganda, 1,4 mln nafardan ziyodini maktabgacha ta'lim tashkilotlari qamrab oldi. O'lis hududlardagi bolalarni ham bog'chaga jalb etish maqsadida 2 304 nafar o'g'il-qiz uchun 16 ta maxsus avtobuslar qatnovi yo'lga qo'yildi. Sog'liqni saqlash vazirligi bilan hamkorlikda Toshkent shahridagi o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalaridagi o'quvchi yoshlarning aqliy va jismoniy rivojlanishi o'rganildi. Tahlillarga ko'ra, 70-90 foiz bolalarda nutq buzilishi, 80 foiz bolalarda mushak-skelet tizimining yaxshi rivojlanmaganligi kuzatildi.

2020-yildagi vazifalar: Endilikda asosiy vazifalardan biri kichikintoylar-

ni parvarish qilishda ta'lim va tarbiya jaryonining sifatini oshirishdir. Bu yil faoliyatimizni "Sifatni oshirish — maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirishning muhim va asosiy jihatlaridan biri" shiori ostida olib boramiz. Bu borada Rossiya, Germaniya kabi davlatlardagi talablarga muvofiq maktabgacha ta'lim tizimidagi yangi tajribalar hamda xalqaro standartlarga tayanamiz. Maqsadimiz sog'lom avlodlarning ulg'ayishida mustahkam poydevor qo'yishdir.

Inomjon MAJIDOV,
Oliy va o'rta maxsus ta'lim vaziri:

— 2019/2020-o'quv yilida respublika oliy ta'lim muassasalariga jami 146 518 nafar talaba o'qishga qabul qilinib, qamrov 20 foizga yetkazildi. 19 ta yangi (10 tasi mahalliy, 9 ta xorijiy universitet filiallari) tashkil etildi. Xalqaro hamkorlik kengaydi. 40 ta bakalvriat ta'lim yo'nalishlari hamda 41 ta magistratura mutaxassisliklari bo'yicha kadrlar tayyorlash yo'lga qo'yildi. Bakalavr darajasini olgan shaxslarga magistraturada mos va turdosh yo'nalishlardan tashqari boshqa mutaxassisliklar bo'yicha o'qishni davom ettirish imkoniyati yaratildi.

2020-yildagi vazifalar: 2020-yilda qamrov 25 foizga yetkaziladi, bakalvriat bitiruvchilarining kamida 10 foizi magistratura mutaxassisliklariga qabul qilinishi rejalashtirilmoqda. Mutaxassislik fanlari bo'yicha amaliy mashg'ulotlar 35 foizdan 45 foizga oshiriladi. Raqamli texnologiyalar (shu jumladan, "E-MINBAR" elektron platformasi, onlayn, vebinar texnologiyalar) joriy etilgan oliy ta'lim muassasalari 10 foizga yetkaziladi (2019-yilda mahalliy OTMlarda mavjud emas). Oliy ta'lim muassasalarining ilmiy salohiyati 38 foizga oshiriladi.

Ulug'bek TOSHKENBOYEV,
Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi rahbari:

— 2019-yilda O'zbekiston tarixida ilk marotaba umumta'lim maktablari reytingi e'lon qilindi. Fan

doktori yoki professor unvoniga ega bo'lgan o'qituvchilar maoshi oshdi. Pedagoglar bilim salohiyatini adolatli baholash, shu orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish maqsadida umumta'lim muassasalarining pedagog kadrlarini attestatsiyadan o'tkazish tartibi qayta ko'rib chiqildi. 2019-yilgi attestatsiyada jami 56 ming 736 nafar pedagoglar ishtirok etgan bo'lib, ulardan 4 457 nafar pedagog oliy malaka, 24 ming 426 nafar pedagog esa birinchi malaka toifasiga mos keladigan ko'rsatkichlarni qayd etdi. Yangi tartibga ko'ra, pedagoglarga besh yillik muddatni kutmasdan o'zining yozma arizasiga binoan navbatdan

tashqari attestatsiyada ishtirok etish imkoniyati berildi. Ta'lim tashkilotlarini attestatsiya va akkreditatsiyadan o'tkazish tartibi ham ilg'or xorijiy tajribalarini o'rgangan holda takomillashtirildi. O'tgan yil davomida 1 646 ta umumiy o'rta ta'lim muassasalari attestatsiyadan o'tkazilib, ularning 1 477 tasi akkreditatsiyalandi. So'nggi uch yilda xorijiy oliy ta'lim kvalifikatsiyalarini tan olish va nostrifikatsiya qilishga oid arizalar 5,3 marta o'sdi.

2020-yildagi vazifalar: Ta'limda integratsiyani kuchaytirish asosiy maqsadimiz. Ikki yildan buyon oliy ta'lim muassasalari reytingi tahlil qilinadi. Endi biz 20 ta indikator bo'yicha rejalarni belgiladik, kelgusida shu asosida tahlillarni olib boramiz. 2020-yilda davlat xususiy-sherikchilik asosida oliy ta'lim muassasalarini 5 taga ko'paytirish maqsadidamiz.

Majid KARIMOV,
Davlat test markazi direktori:

O'tgan yilda test topshiriqlarining mazmuni va tuzilishi takomillashtirildi. Abituriyentlarning Davlat test markazining rasmiy sayti orqali ro'yxatdan o'tishi sinovdan o'tkazildi, ularga 3 ta ta'lim yo'nalishini tanlash imkoni berildi. Qolaversa, abituriyentlar test natijasini ertasi kuni bilishi, ballarni onlayn monitoring qilishi mumkin. Test javoblar varaqasi soddalashtirildi. Nogironligi bo'lgan abituriyentlar uchun alohida kunlar belgilanib, ularga ko'mak guruhi tashkil etildi. Abituriyentlarga qulaylik yaratish uchun ayrim hujjatlar soddalashtirildi. Test jarayonlari shaffof, adolatli va oshkora o'tishi ta'minlandi. Turli fanlardan o'tgan o'quv yilidagi test savollari to'plamlari chiqarildi.

2020-yildagi vazifalar: Test materiallari sifatini va bu bo'yicha mutaxassislarning malakasini oshirish rejalashtirilmoqda. Yil davomida ishlash uchun bino kerak. Yangi yilda 8 ta viloyatda ming o'rinli zamonaviy binolar qurish belgilangan. Tirbandlikni bartaraf etish maqsadida ro'yxatga olishni elektron tarzda tashkil etish mo'ljallanmoqda. XTV bilan birgalikda OTMga kirish istagidagi bitiruvchilarni test sinovdan o'tkazib, o'quvchilarning bitiruv imtihoni ballari asosida tanlovda ishtirok etishini ta'minlanadi. Endi abituriyentlarga 5 yoki 6 tagacha oliy ta'lim muassasasi (ta'lim yo'nalishi)ni tanlash imkoni beriladi. Shuningdek, chet tillaridagi kabi (IELTS, CEFR) boshqa umumta'lim fanlaridan ham sertifikatlar berish bosqichma-bosqich joriy etiladi.

Sarvar BOBOXO'JAYEV,
Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligi rahbari:

Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan o'tgan yilda Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarni rivojlantirish agentligi tashkil etildi. Hozirgi kunda O'zbekistonda 4 ta Prezident maktabi faoliyati to'liq yo'lga qo'yildi. 9 ta ijod maktablarida o'quvchilar tahsil olmoqda. Bundan tashqari, uchinchi yo'nalish — ixtisoslashtirilgan maktablar hozirda 3 tani tashkil etadi.

2020-yildagi vazifalar: 5 ta yangi hududda Prezident maktablarining ochilishi rejalashtirilgan. Ijod maktablarining mazmuniga alohida e'tibor qaratiladi. Yangi fanlar — notiqlik san'ati, dramaturgiya, xalq og'zaki ijodi, publitsistika, tarjima qoidalari, mantiqshunoslik kiritish belgilangan. Ijod maktablaridagi pedagoglar salohiyatini oshirish maqsadida oliy ta'lim muassasalarining professor o'qituvchilari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish rejalashtirilmoqda.

Tadbir davomida jurnalist va blogerlarning mavzuga doir savollariga batafsil javob berildi.

Niginabonu SHUKUROVA tayyorladi.

"Tengdoshlariga namuna bo'layotgan farzandlarimizni doimo qo'llab-quvvatlaymiz.

Mutasaddilardan javob keldi

Samarqand viloyat hokimligi

birinchi bo'lib javob yozdi!

"Ma'rifat" gazetasi 2020-yil 8-yanvar sonida "Qonunbuzar hokimlar! Viloyat XTB boshliqlari ham!" sarlavhali maqola chop etilib, unda bugungi ko'plab rahbarlarning gazeta o'qimasligi natijasida matbuotda e'lon qilinayotgan tanqidiy

maqolalar o'z manziliga yetib bormayotgani, natijada muammolar yechimsiz qolib ketayotgani ta'kidlangandi. Nihoyat, bu masala bo'yicha birinchi bo'lib Samarqand viloyati hokimligi javob xati yo'lladi.

Qonunbuzar hokimlar!

Viloyat XTB boshliqlari ham!

QASQADARYO VILOYATI HOKIMI
Xayrullo Berdiyevning 2019-yil 23-oktabrdagi qiyoslagi mazzamada xat jo'natilganide.

SAMARQAND VILOYATI HOKIMI
Erkinjon Turdimovga 2019-yil 14-sentabrda qiyoslagi mazzamada xat jo'natilganide.

BUXORO VILOYATI HOKIMI
O'zbek Berdiyevning 2019-yil 23-oktabrdagi qiyoslagi mazzamada xat jo'natilganide.

TO'SHKENT VILOYATI XTB boshlig'i
Shahinshoh Turdimovga 2019-yil 26-iyunda qiyoslagi mazzamada xat jo'natilganide.

Yana Samarqand viloyati XTB boshlig'i
H. Muxtarovga 2019-yil 26-iyunda qiyoslagi mazzamada xat jo'natilganide.

Gazetamizning 2019-yil 14-sentabr sonida e'lon qilingan "Erkinjon Turdimovga ochiq xat" sarlavhali maqolada Samarqand viloyatidan shaxmat bo'yicha ko'plab xalqaro musobaqalar g'oliblari yetishib chiqqani, biroq viloyat hamda tuman hokimliklari, xalq ta'limi, jismoniy tarbiya va sport boshqarmalari mutasaddilari, Yoshlar ittifoqi viloyat kengashi tomonidan ularga yetarlicha e'tibor qaratilmayotgani tanqid ostiga olingandi. Tahririyatimizga Samarqand viloyati xalq ta'limi boshqarmasi boshlig'i, viloyat shaxmat federatsiyasi raisi S.Usmonov, viloyat jismoniy tarbiya va sport boshqarmasi boshlig'i Sh.Ro'ziyev, viloyat shaxmat federatsiyasi ijrochi direktori A.Vaxidov, viloyat shaxmat federatsiyasi ayollar bosh treneri L.Erfan, viloyat shaxmat federatsiyasi erkaklar bosh treneri J.Akobirovlar imzosi bilan kelgan ma'lumotnomada yozilishicha, viloyat hokimligi bu borada qator ishlarni amalga oshirmoqda. Xususan, 2019-yilning mart-aprel oylarida viloyat shaxmat federatsiyasi Jismoniy tarbiya va sport boshqarmasi binosining 1-qavatiga joylashtirilib, xonalar 36 mln so'mlik mebel jihozlari, 25 mln so'mlik sport inventarlari, 50 dona shaxmat doskasi va 50 dona shaxmat soatlari bilan ta'minlangan. Yil davomida sport musobaqalarida ishtirok etgan shaxmatchi yoshlarning safar xarajatlari uchun 15 mln so'm mablag' ajratilgan.

Xatda hokimlik "Ma'rifat" gazetasi-da chop etilgan tanqidiy maqoladan to'g'ri xulosa chiqarib, bu boradagi ishlarni yanada kengaytirish bo'yicha qat'iy vazifalarni belgilab olgani ma'lum qilingan. Ushbu vazifalar doirasida bir qator ishlar ham amalga oshirilgan. Xususan, shaxmat bo'yicha xalqaro musobaqalarda g'oliblikni qo'lga kiritish sportchi yoshlarni munosib rag'batlantirish maqsadida 2019-yilning 4-oktabr kuni Samarqand shahridagi Yoshlar markazida 42-maktabning 4-sinf o'quvchisi, shaxmat bo'yicha Osiyo va jahon chempioni

Afruz Hamdamova, 12-maktabning 10-sinf o'quvchisi, Osiyo chempioni Ali Qosimov va 5-sinf o'quvchisi, Osiyo va Jahon chempioni hamda sovrindori Akobirxon Saydaliyev, shu maktabning 3-sinf o'quvchisi, G'arbiy Osiyo chempionati g'olibi Sharofatbegim Saydaliyeva, 14-maktabning 11-sinf o'quvchisi, Osiyo chempioni Daler Vohidovlarga Samarqand shahar hokimining faxriy vorliq hamda esdalik sovg'asi (planshet) tantanali topshirilgan.

Shuningdek, 2019-yilning avgust oyida Urgut tumanidagi 81-maktabning 3-sinf o'quvchisi, Osiyo chempionati sovrindori Ruqiya Olimova tuman hokimi M.Turdiyevning tashakkurnomasi va noutbuk, sentabr oyida Urgut tuman xalq ta'limi bo'limining tashakkurnomasi va 10 turdagi kitoblar jamlanmasi hamda tuman xotin-qizlar qo'mitasi tomonidan taqdim etilgan gilam va boshqa esdalik sovg'alari bilan taqdirlangan. Yana bir Osiyo chempioni, Nurobod tumanidagi 75-maktab o'quvchisi Sevinch Alimovaga esa "ArTel" televizori va mikroto'lqinli pech topshirilgan.

Pastdarg'om tumanidagi 19-maktab o'quvchilari, Osiyo chempionlari Guldona Karimova, Kamron Karimovlarga ham tuman hokimligining esdalik sovg'alari taqdim etilgan. Sportchilarni taqdirlash marosimlari ommaviy axborot vositalari orqali keng yoritilgan.

"Albatta, jahon maydonlarida mamlakatimiz sharafini munosib himoya qilgan, o'zbek yoshlarining nimalarga qodir ekanligini dunyo miqyosida namoyon etgan ana shunday sportchi yoshlarimizni har qancha taqdirlasak, rag'batlantirib oz, — deyiladi ma'lumotnomada. — Bundan keyin ham faoliyatimiz davomida nafaqat sportchilar, balki boshqa sohalarida ham katta yutuqlarga erishib, tengdoshlariga namuna bo'layotgan farzandlarimizni doimo qo'llab-quvvatlash bo'yicha mahalliy hokimliklar bilan birgalikda amaliy ishlarni olib boramiz".

O'zbekiston Respublikasi Samarqand viloyati HOKIMLIGI

ХОКИМИЯТ Самаркандской области Республики Узбекистан

140157, Samarqand sh., Ko'ksaroy maydoni, 1 uy. 140157, г. Самарканд, пл. Кулсарой, д. 1
Tel.: (0-366) 2304270, faks: (0-366) 2312093. Тел.: (0-366) 2304270, факс: (0-366) 2312093

2020 yil « 11 » январь № 07-07/56 « » 2020 года

"Ma'rifat" gazetasi bosh muharriri X.M.Nishonovga

Хурматли Хусан Махмараймович,

Bugun ommaviy axborot vositalari xalqimiz va davlat idoralari urtasidagi mustahkam kўprik bўlgani, ular orkali yurtimizda erishilayotgan yutuqlar bilan birga, uzoq vaqtdan buyon e'chimini kutib turgan muammolar hal etilayotgani hech kimga sir emas.

Ommaviy axborot vositalarida chop etilayotgan tanqidiy-tahliliy maqolalar davlat idoralari mas'ul rahbar xodimlarini sezilarli darajada harakatcha keltirayotgani, barcha sohalariga jamoatchilik nazoratini karataётganligi kuvonarli holdir.

Siz rahbarlik qilayotgan "Ma'rifat" gazetasi 2019 yil 14 sentabrda qiyoslagi mazzamada xat jo'natilganide. 2019 yil 18 sentabrda yuborilgan 257-sonli xatningizga o'z vaqtida javob yubormaganimiz uchun uzr so'ragan holda, maqolada ko'tarilgan masalalar yuzasidan amalga oshirilgan amaliy ishlar to'g'risida ma'lumot yubormoqdamiz.

Ayni paytda bunday muhim masalalar mahalliy hokimliklarning doimiy e'tibor markazimizda b'lib, bundan buyon ham faoliyatimiz davomida nafaqat sportchilarimizga, balki, boshqa sohalarida yutuqlarga erishib, tengdoshlariga namuna bulayotgan farzandlarimizni doimo q'llab-quvvatlaymiz.

Ijtimoiy soxaga teg'ishli barcha tashkilot rahbarlari va axborot xizmatlari xodimlari bilan suxbat utkazilib, ularga bundan keyin OAVlarni muntazam kuzatib borish, ularning viloyatga oid barcha mulohazalariga ut vaqtida munosabat bildirib borishlari katty' tushuntirildi.

Ilova: ___ varaq.

Вилоят хоқимининг ўринбосари

(Signature) P.Қобилов

"Ma'rifat" gazetasi bosh muharriri H.M.Nishonovga

Hurmatli Husan Mahmarayimovich,

Bugun ommaviy axborot vositalari xalqimiz va davlat idoralari o'rtasidagi mustahkam ko'prik bo'lgani, ular orqali yurtimizda erishilayotgan yutuqlar bilan birga, uzoq vaqtdan buyon yechimini kutib turgan muammolar hal etilayotgani hech kimga sir emas.

Ommaviy axborot vositalarida chop etilayotgan tanqidiy-tahliliy maqolalar davlat idoralari mas'ul rahbar xodimlarini sezilarli darajada harakatcha keltirayotgani, barcha sohalariga jamoatchilik nazoratini qaratayotganligi kuvonarli holdir.

Siz rahbarlik qilayotgan "Ma'rifat" gazetasi 2019 yil 14 sentabr sonida "Erkinjon Turdimovga ochiq xat" va Samarqand viloyat hokimi nomiga 2019-yil 18-sentabrda yuborilgan 257-sonli xatningizga o'z vaqtida javob yubormaganimiz uchun uzr so'ragan holda, maqolada ko'tarilgan masalalar yuzasidan amalga oshirilgan amaliy ishlar to'g'risida ma'lumot yubormoqdamiz.

Ayni paytda bunday muhim masalalar mahalliy hokimliklarning doimiy e'tibor markazimizda bo'lib, bundan buyon ham faoliyatimiz davomida nafaqat sportchilarimizga, balki boshqa sohalarida yutuqlarga erishib, tengdoshlariga namuna bo'layotgan farzandlarimizni doimo q'llab-quvvatlaymiz.

Ijtimoiy sohaga tegishli barcha tashkilot rahbarlari va axborot xizmatlari xodimlari bilan suhbat o'tkazilib, ularga bundan keyin OAVlarni muntazam kuzatib borish, ularning viloyatga oid barcha mulohazalariga o'z vaqtida munosabat bildirib borishlari qat'iy tushuntirildi.

Viloyat hokimining o'rinbosari R.QOBILOV

Jarayon

Endi OTMLar yolg'on hisobot berolmaydi

26 OTMdan 13 tasi attestatsiya talablariga javob bera olmagan

Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi tomonidan 2018-2019-yillar davomida 26 ta OTM akkreditatsiya sertifikatini muddati o'tgani bois attestatsiyaga jalb qilingan edi. Tahlil natijalariga ko'ra, shundan 12 tasi attestatsiyadan o'tgan, 1 tasi o'tolmagan, qolgan 13 tasi, ya'ni 50 foizi "Attestatsiyadan shartli o'tdi", deb belgilangan va ularga kamchiliklarini bartaraf etish uchun 1 yil muddat berilgan. Bu degani — tahlil qilinayotgan OTMlarning teng yarmi attestatsiya talablarini bajarolmagan. Bu raqamlar bugungi oliy ta'lim tizimining qanday ahvolda ekanini yana bir bor namoyon qilmoqda.

Ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklari bo'yicha tahlil qiladigan bo'lsak, natija quyidagicha bo'lgan:

432 ta ta'lim yo'nalishidan **294 tasi (68,1 foiz)** attestatsiyadan o'tgan, **138 tasi (31,9 foiz)** attestatsiyadan o'tmagan.

282 ta magistratura mutaxassisligidan **242 tasi (85,8 foiz)** attestatsiyadan o'tgan, **40 tasi (14,2 foiz)** attestatsiyadan o'tmagan.

Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim bo'yicha **186 ta** ixtisoslikdan **132 tasi (71 foiz)** attestatsiyadan o'tgan, **54 tasi (29 foiz)** attestatsiyadan o'tmagan.

Endi o'ylab ko'ring: 432 ta ta'lim yo'nalishidan 138 tasi talab darajasida emas deb baholandi va endi bu yo'nalishlarga qabul to'xtatildi. Lekin o'sha yo'nalishlarda necha yuzlab yoki minglab talaba tahsil oldi va o'lyapti-ku?! Talabga javob bermaydigan yo'nalish bo'yicha diplom olgan mutaxassisning saviyasi, salohiyati qanday bo'ladi?

Bir universitetda 14 yo'nalish yopiladi(mi)?

22 ta OTM (**69 ta** ta'lim yo'nalishi, **20 ta** magistratura mutaxassisligi, **40 ta** ixtisoslik) va **5 ta** ilmiy-tadqiqot muassasasining (**22 ta** ixtisoslik) attestatsiyadan o'tmagan ta'lim yo'nalishlari, magistratura mutaxassisliklari hamda ixtisosliklari 2019-yilning sentabr oyida inspeksiya tomonidan qayta attestatsiyadan o'tkazildi.

Qayta attestatsiya natijalari esa quyidagicha:

69 ta ta'lim yo'nalishidan **15 tasi (21,7 foiz)** attestatsiyadan o'tmadi (TAQIda 1 ta, TATUda 2 ta, TKTIIda 1 ta, TDTUda 2 ta, TerDUda 2 ta, TAYLQEIIda 1 ta, GulDUda 1 ta, JDPIIda 1 ta, JPIIda 1 ta, AnMIda 1 ta, Qo'qon DPIda 2 ta);

20 ta magistratura mutaxassisligidan **3 tasi (15 foiz)** attestatsiyadan o'tmadi (TDTUda 3 ta);

62 ta ixtisoslikdan **19 tasi (30,6 foiz)** attestatsiyadan o'tmadi (BuxDUda 1 ta, BuxDTIda 1 ta, TDTUda 9 ta, TDAUda 1 ta, QarDUda 1 ta, TIQXMMIda 1 ta, Toshkent vrachlar malakasini oshirish institutida 4 ta, Umumiy va noorganik kimyo institutida 1 ta), deb xulosa qilindi va qabul to'xtatilishi bo'yicha qaror

qabul qilish uchun tegishli vazirliklarga ma'lumot kiritildi.

Ma'lumotlarga e'tibor bergan bo'lsangiz, magistratura yo'nalishlari ichida attestatsiyadan o'tolmagan uchta yo'nalish ham bir muassasaga, ya'ni TDTUga tegishli. Nafaqat magistratura, balki bakalavr hamda ixtisoslik yo'nalishlari ko'rsatkichlari bo'yicha ham bu universitet "yetakchilikni qo'ldan boy bermagan". Bir universitet uchun jami 14 yo'nalishning jar yoqasiga kelib qolgani achinarli emasmi?!

Asosiy kamchiliklar nimada?

Ta'lim yo'nalishlari, mutaxassisliklar va ixtisosliklarning qayta attestatsiyadan o'tolmaganining asosiy sabablari xusida Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi mutasaddilaridan fikr so'radik.

— Attestatsiyadan o'tolmagan OTMlarning **50 foizida** dastlabki attestatsiya jarayonida aniqlangan kamchiliklar tizimli o'rganilmasdan, OTM rahbariyati va mutasaddilar tomonidan tegishli xulosalar chiqarilmagani, masalaga mas'uliyatsizlik bilan yondashilgani, tizimli nazorat o'rnatilmagani, kadr buyurtmachilari bilan samarali hamkorlik yo'lga qo'yilmagani, ushbu muammolarni bartaraf etish bo'yicha qabul qilingan "yo'l xaritalari"ning monitoringi yuritilmagani aniqlandi, — dedi inspeksiyaning oliy ta'lim va oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim muassasalarini attestatsiyadan o'tkazish bo'limi bosh-

lig'i Rahmatjon Ro'zmetov. — Xususan, TAQI, TATU, TAYLQEI, TKTI, TDTU, TerDU, GulDU, JPI, JDPI, Qo'qon DPI, AnMIda oldingi attestatsiya bo'yicha aniqlangan kamchiliklar bartaraf etilmagan. **32 foiz** OTMda professor-o'qituvchilar o'qitayotgan dars sifatining pastligi, zamonaviy bilimlar yetarli darajada berilmasligi, ularning o'z ustida muntazam ishlamasligi va mustaqil ta'limga e'tibor qaratilmagani sababli talabalarining fan dasturlarini o'zlashtirish darajasi hamon pastligicha qolyapti.

Bundan tashqari, **27 foiz** OTMda professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyati mezon talablariga javob bermaslik holatlari bilan bog'liq kamchiliklar bartaraf etilmagan. Xususan, TATU, TAQI, TerDU, Qo'qon DPI, JPI, JDPIda tayanch ma'lumotlari dars berayotgan fanlariga mos bo'lmagan professor-o'qituvchilar bo'yicha tegishli choralar ko'rilmagani aniqlangan. **14 foiz** OTMda fan dasturida belgilangan laboratoriya mashg'ulotlari to'liq va sifatli o'tkazilmayotgani bilan bog'liq

o'tish uchun OTMLar ancha ter to'kishga to'g'ri keladi. Bu yil **30 ta** oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasasini attestatsiyadan o'tkazish belgilangan bo'lib, quyidagi yangi tartibda sinalladi.

— Birinchidan, bundan buyon attestatsiya xulosasi ikki ko'rinishda bo'ladi: attestatsiyadan o'tdi va attestatsiyadan o'tmadi. Endilikda "shartli o'tdi" degan tushuncha bo'lmaydi, attestatsiyadan o'tmagan ta'lim yo'nalishi yoki mutaxassisligiga qabul to'xtatildi, — dedi R.Ro'zmetov. — Ikkinchidan, mulkchilik shakli va idoraviy mansubligidan qat'i nazar, barcha ta'lim tashkilotlari akkreditatsiyalanishi belgilandi. Uchinchidan, davlat akkreditatsiyasining quyidagi shakllari joriy etildi: **ta'lim tashkiloti akkreditatsiyasi (institutional accreditation)** va **ta'lim dasturi akkreditatsiyasi (programme accreditation)**...

Bundan tashqari, xalqaro tajriba asosida OTMLarni akkreditatsiyalash **4** bosqichda amalga oshirilishi belgilandi: o'zini o'zi baholash (ichki baholash), mustaqil ekspertlar tomonidan tashqi baholash, xulosalar tayyorlash, aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha aniq chora-tadbirlar belgilash va ularni doimiy monitoring qilib borish. Bunda OTMda ta'lim sifatini o'zini o'zi baholash mexanizmi mavjudligi va uning doimiy ravishda olib borilishi akkreditatsiyalanishning asosiy sharti sifatida belgilandi. Demak, OTMLar inspeksiya nazoratini kutib o'tirmasdan, har yili o'zini o'zi taftish qilib, kamchiliklari ustida ishlashi kerak.

Yana bir yangilik: akkreditatsiya jarayonlariga ish beruvchilar, talabalar va xalqaro ekspertlarni jalb etish tartibi joriy etildi hamda ularning fikri akkreditatsiyalashning asosiy mezoni sifatida belgilandi. Onlayn akkreditatsiya reestrining ishga tushirilishi esa ta'lim sifati bo'yicha xalqaro ma'lumotlar bazalariga (ENIC-NARIC) ulanish uchun imkoniyatlar eshigini ochadi.

OTMLar yolg'on hisobot berolmaydi

Akkreditatsiyalashning yangi tartibida nafaqat tartib-qoidalarga o'zgartirishlar kiritildi, balki nazoratni kuchaytirish choralari ham ko'rildi. Xususan, ta'lim tashkilotlari tomonidan akkreditatsiya muddati tugaydigan yildan oldingi yilning 1-oktabriga qadar Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasiga attestatsiyadan o'tkazish to'g'risida ariza taqdim qilinishi belgilandi. Eng muhim jihatlardan biri: agar ekspert komissiyalari tomonidan ta'lim tashkilotlari faoliyatini ichki baholash natijalari va boshqa taqdim etilgan hujjatlarda haqqoniy bo'lmagan ma'lumotlar aniqlansa, o'sha tashkilot "attestatsiyadan o'tmadi" deb hisoblanadi hamda davlat namunasidagi ta'lim to'g'risidagi hujjat berish huquqidan mahrum etiladi. Akkreditatsiyadan o'tgan ta'lim tashkiloti (ta'lim dasturlari) tomonidan ta'limga oid qonunlar buzilsa yoki amalga oshirilmayotgan ta'lim xizmatlari davlat ta'lim standartlari va davlat talablariga mos kelmasligi yoki sertifikat va unga ilovada belgilangan ko'rsatkichlar doirasidan chetga chiqish holatlari aniqlansa, akkreditatsiya haqidagi sertifikat inspeksiya tomonidan belgilangan tartibda bekor qilinadi.

Sohiba MULLAYEVA,
"Ma'rifat" muxbiri

“So‘z tarkibi o‘quv lug‘ati” bilan ishlashga tayyormisiz?

Ona tili ta'limida so‘z tarkibi — asos va qo‘shimchani o‘qitish bilan bog‘liq bilimlar grammatika, xususan, morfologiyani o‘qitishda muhim rol o‘ynaydi. So‘z tarkibiga doir mavzular, asosan, 6-sinflarga to‘g‘ri keladi. “So‘z tarkibi lug‘ati” bilan ishlash darslikda berilgan qoidalarni tushunish va mashqlarni bajarishda muhim yordamchi bo‘lib xizmat qiladi. Lug‘at bilan ishlash haqida to‘xtalishdan oldin “So‘z tarkibi deganda nima tushuniladi?”, “Morfema nima?”, “So‘zning ma‘noli qismlari deganda nimalar nazarda tutiladi?” degan savollarga oydinlik kiritib olamiz.

Morfema — so‘zning bo‘linmas eng kichik ma‘noli qismi. Morfemika — so‘zning ma‘noli qismlari, tarkibini o‘rganadigan tilshunoslik bo‘limi. Morfemalar funksional-semantik jihatdan ikki guruhga bo‘linadi: so‘z yasovchi morfemalar, grammatik morfemalar.

So‘z yasovchi morfemalar yangi so‘z yasash uchun xizmat qiladi. Yangi so‘z yangi leksik va grammatik ma‘nolarga ega bo‘ladi, atash ma‘noli yangilanadi: *ish-siz-lik, bil-im-don-lik, o‘yn-a, taro-q, pas-ay, o‘r-oq-chi-lik*. So‘z yasovchi morfemalar so‘zga bittadan 3-4 tagacha qo‘shilishi mumkin. Ko‘p hollarda so‘z yasovchi morfema qo‘shilganda tovush moslashishi, tovush tushishi, ortirilishi va almashinishi bilan bog‘liq fonetik o‘zgarishlar kuzatilishi mumkin. So‘z yasovchi morfemalar quyidagi tur so‘zlardan yangi so‘z yasaydi:

Sodda tub so‘zdan — *ishla, yoshlik, aqlli...*

Sodda yasama so‘zdan — *ishsizlik, bilimdon, yaltiroq...*

Qo‘shma so‘zdan — *ishyoqmaslik, asalarichi, o‘rinbosarlik...*

Yuft so‘zdan — *sabr-toqatli, sihat-salomatlik, qo‘ni-qo‘shnichilik*

Takroriy so‘zdan — *sharshara, bizbizak, dag‘dag‘a*

Grammatik morfemalar asosiy xususiyatlariga ko‘ra ikkiga ajraladi:

1. Lug‘aviy shakl hosil qiluvchi morfemalar leksemalarning lug‘aviy ma‘nosini nutq talabiga moslaydigan, so‘zning atash ma‘nosiga muayyanlashtirish, toraytirish, aniqlashtirish darajasida ta‘sir etadigan morfemalardir. Otlardagi kichraytirish, son, shaxsiy munosabat shakllari; fe‘llardagi nisbat, bo‘lishsizlik, harakatning kuchli yoki kuchsiz darajasini ko‘rsatuvchi harakat tarzining sintetik shakllari; sonlarning ma‘no turlarini hosil qiluvchilar, sifatning daraja shakllarini yasovchilar lug‘aviy shakl hosil qiluvchi morfemalar hisoblanadi.

2. Sintaktik shakl hosil qiluvchi morfemalar leksemalarni muayyan gap bo‘lagi bo‘lib kelishga xoslaydigan va sintaktik aloqaga kiritish vazifasini bajaradigan morfemalardir. Kelishik, egalik, kesimlik shakllari bu guruhni tashkil etadi.

So‘zning morfem tarkibi qanday ajratiladi?

Har bir so‘zning morfemalarga ajratilishi undagi qismlarning hozirgi o‘zbek adabiy tilida o‘zaro munosabatga kirisha

olish xususiyatiga asoslanadi. So‘zning tarkibini ajratishda, avvalo, o‘zak ajratilishi, uning lug‘aviy ma‘nosi aniqlanadi. O‘zakka qaysi qo‘shimcha turi qo‘shilmasin, u har doim o‘zakdagi ma‘no bilan aloqador bo‘ladi va yangi so‘z yasalganda ham o‘zakning ma‘nosi saqlanib qoladi. Masalan, *suvoqchilik* so‘zining tarkibi *suva+q+chi+lik*. Ushbu kasb-hunar bilan bog‘liq soha otining o‘zakdagi suvash harakati bilan aloqasi uzilmagan.

So‘z tarkibidagi o‘zgarishlar

Davrlar o‘tishi bilan so‘zlarda ma‘no taraqqiyoti yuz berib, yasalma o‘z atash ma‘nosidan uzoqlashishi, kuchli tovush o‘zgarishiga uchrashi yoki ayrim morfologik shakllar o‘z funksiyasini yo‘qotib, “qotib qolishi” mumkin. Agar o‘zakdagi ma‘no bilan yasalma ma‘nosi o‘rtasida aloqa uzilsa, morfemalar o‘zak tarkibida soddalanishga uchragan bo‘lsa, bunday so‘zlar ma‘noli qismlarga ajralmaydi, unga yaxlit so‘z sifatida qaraladi. So‘z yasovchi morfemalarda ham, lug‘aviy va sintaktik shakl yasovchi morfemalarda ham bu holatni kuzatish mumkin: *qishloq* (aslida, qishlaydigan joy, bugungi kunda doimiy yashash joyi, ya‘ni qish bilan aloqa uzilgan), *ovloq* (aslida ovlaydigan joy, bugungi kunda pana, xoli joy), *qovurg‘a* (qopurg‘a — yurak, o‘pka kabi a‘zolari qoplab turadigan organ), *qopqoq, yaproq, ayb/dor/lik, ayb/dor/larcha, ayb/la/nuvchi*

So‘z tarkibi lug‘ati o‘rni bilan imlo lug‘ati vazifasini ham o‘tay oladi. Chunki so‘zlarning tarkibiy tuzilishi haqida qat‘iy bilim ega bo‘lish, o‘zakka turli vazifadagi morfemalar qo‘shilishi natijasida yuz beradigan fonetik o‘zgarishlarni anglab olish, shubhasiz, yozuvdagi har xilliklarni bir shaklga keltirishga yordam beradi.

O‘zakni ajrata bilish, so‘z tarkibidagi tovush o‘zgarishlarini fahmlash so‘zni to‘g‘ri yozishga imkon beradi. Shu sababli lug‘atda ayrim so‘zlarning etimologiyasi, ya‘ni kelib chiqishiga ishora qilinishi kuzatiladi: *anglashilmovchilik (ong-la-sh-il-ma-vchilik), sanoqsiz (son-a-q-siz), atoqli (ot-a-q-li) kabi.*

Nutqimizda rus, arab, fors tillaridan, shuningdek, Yevropa tillaridan o‘zlashgan so‘zlar nihoyatda ko‘p bo‘lib, ularning ayrimlari o‘zbek tilida ma‘noli qismlarga ajralish imkoniyatiga

aytoladi (ayta oladi), ketaver (keta ber), ketvormoq (ketib yubormoq), boryapti (borib yotibdi).

Hozirgi o‘zbek adabiy tilida so‘zga qo‘shimcha qo‘shilganda o‘zakda fonetik o‘zgarishlarning quyidagi ko‘rinishlari kuzatiladi.

Tovush tushishi: *sariq-ay / sarg‘ay, past-ay / pasay, og‘iz-aki / og‘zaki, o‘yin-a / o‘yna, o‘rin-ash / o‘rnash, ayir-im / ayrim, ayir-il / ayiril, buyur-uy / buyruq; ikki-ov / ikkov, to‘ri-ala / to‘rtala, yetti-ovlon / yettovlon; men-ning / mening, sen-ni / sening; burun-i / burni, shahar-im / shahrim, o‘g‘il-ing / o‘g‘ling.*

Tovush orttirilishi: *isi-q / issiq, qot-iq / qattiq, tib-iy / tibbiy, his-iy / hissiy, shu-cha / shuncha, bu-day / bunday; u-ga / unga, shu-da / shunda, budan / bundan, haq-i / haqqi, parvo-i / parvoyi, obro‘-ing / obro‘ying.*

Tovush almashishi:

a ~ o: tara-q / taroq, so‘ra-q / so‘roq, qiyna-v / qiynov, so‘ra-v / so‘rov;

o ~ a: son-a / sana, ong-la / angla, ot-a / ata;

i ~ u: tinti-v / tintuv, o‘qi-v / o‘quv, sovi-q / sovuv, quri-q / quruv;

q ~ g: qishloq-i / qishlog‘i, yutuq-im / yutug‘im, buyruq-i / buyrug‘i;

k ~ g: yurak-i / yuragi, eshik-im / eshigim, tilak-ing / tilaging;

Lug‘at bilan qanday ishlash mumkin?

Lug‘atda so‘zlar yotiq chiziq bilan o‘zak va qo‘shimchalarga bo‘lingan holda alifbo tartibida berilgan:

ayb/dor/lik

ayb/dor/larcha

ayb/la/nuvchi

So‘z tarkibi lug‘ati o‘rni bilan imlo lug‘ati vazifasini ham o‘tay oladi. Chunki so‘zlarning tarkibiy tuzilishi haqida qat‘iy bilim ega bo‘lish, o‘zakka turli vazifadagi morfemalar qo‘shilishi natijasida yuz beradigan fonetik o‘zgarishlarni anglab olish, shubhasiz, yozuvdagi har xilliklarni bir shaklga keltirishga yordam beradi.

O‘zakni ajrata bilish, so‘z tarkibidagi tovush o‘zgarishlarini fahmlash so‘zni to‘g‘ri yozishga imkon beradi. Shu sababli lug‘atda ayrim so‘zlarning etimologiyasi, ya‘ni kelib chiqishiga ishora qilinishi kuzatiladi: *anglashilmovchilik (ong-la-sh-il-ma-vchilik), sanoqsiz (son-a-q-siz), atoqli (ot-a-q-li) kabi.*

Nutqimizda rus, arab, fors tillaridan, shuningdek, Yevropa tillaridan o‘zlashgan so‘zlar nihoyatda ko‘p bo‘lib, ularning ayrimlari o‘zbek tilida ma‘noli qismlarga ajralish imkoniyatiga

eга bo‘lsa (*shaxs-iy-at, ma‘mur-iy-at, ma‘naviy-at, fikr-an*), aksariyati flektiv tabiatini to‘la saqlagan (*artistka, vertillist, morfemik, jinoyat, tabiiy, vegetativ, vahshiy*). Aslida, yasama holicha kirib kelgan o‘zlashma so‘zlar yaxlit so‘z sifatida qabul qilinishi, tarkibidan morfema ajratilmasligi lozim. Ammo o‘zlashma so‘zlarning ayrimlari tilimizda shunchalik keng qo‘llanadiki, maktab o‘quvchilari ularning o‘z yoki o‘zlashma ekanligini bir qarashda ajrata olmaydilar. Shu bois o‘zlashma so‘zlarning o‘zak va qo‘shimchalarini ajratish imkonini borlari, o‘zbekcha affiks olib yasalganlari so‘z tarkibi o‘quv lug‘atida tarkibiy qismlarga ajratiladi: *medal-li, ma‘mur-iy-at-chilik, ma‘lum-ot, ideal-lash-tir-ish, aspirant-lik, adab-iy-ot, jism-an, mas‘ul-iyat*.

Bugungi kunda soddalashish, tublashish, yaxlitlashish kasb etgan va bu jarayonni boshidan kechirayotgan o‘zbekcha so‘zlar (*qizg‘ish, qishloq, kungay, kunduzi, kurtak, yo‘rg‘a, yiring, qopqoq*), tarkibida egalik, kelishik shakllari yaxlitlangan ayrim ravishlar, modal so‘zlar (*kunda, birga, birdan, yaqinda, kechasi, kunduzi, to‘satdan, zimdan, qo‘qqisdan, haqiqatdan, chamasi, aftidan, afsuski*) ma‘noli qismlarga ajralmaganligi bois lug‘atdan joy olmagani.

Ayni paytda murakkablashgan morfemalar bitta qo‘shimcha sifatida olingan: *afsus/lan/moq, ulfat/chilik, yog‘/in/garchilik, faol/lash/moq, yoppa/siga, qishloq/chasiga, metr/lab, hunarmand/chilik...*

Lug‘atda, asosan, maktab o‘quvchilariga so‘z tarkibini ajratishda qiyinchilik tug‘diradigan, nutqimizda ishlatiladigan so‘zshakllar qamrab olingan.

Har bir so‘z tarkibidan qo‘shimcha ajralishi, undagi qismlarning hozirgi o‘zbek adabiy tilida o‘zaro munosabatga kirisha olish xususiyatiga asoslanadi. So‘z tarkibini ajratishda, avvalo, o‘zak ajratilib, uning lug‘aviy ma‘nosi aniqlanadi. O‘zakka qaysi morfema turi qo‘shilmasin, har doim o‘zakdagi ma‘no bilan aloqador bo‘ladi va yangi so‘z yasalganda ham asosiy ma‘no saqlanib qoladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, lug‘atlarning ona tili ta‘limi samaradorligini oshirishdagi o‘rni beqiyosligi allaqachon isbotlangan bo‘lib, maqsadimiz o‘quvchilarning o‘quv lug‘atlari bilan ishlash kompetensiyasini shakllantirish va lug‘atni har bir o‘quvchining ish stolidagi darslik bilan yonma-yon qo‘yadigan sevimli manbasiga aylantirishdir.

Xurshida BAHRIIDINOVA,
Kitob tumanidagi
3-maktab o‘qituvchisi

TAHRIRIYAT: Mazkur mavzu o‘quvchi va abituriyentlar uchun nisbatan murakkabligi va OTMga kirish imtihonlarida mavzuga doir testlarni yechishda ko‘mak bo‘lishini hisobga olib, ona tili fani o‘qituvchilari dars davomida foydalanishini nazarda tutib gazetamizning kelgusi sonidan boshlab Baxtiyor Mengliyev va Bashorat Bahriidinova tomonidan tuzilgan “So‘z tarkibi o‘quv lug‘ati”ni berib borishni rejalashtirgan.

Xasanov Mardon Muxammadikulovichning 14.00.31 — Urologiya ixtisosligi bo'yicha "Homilador ayollarda asoratlangan supravexikal obstruksiyaning ratsional davolash taktikasini tanlash" mavzusidagi (tibbiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Akademik V.Vohidov nomidagi Respublika ixtisoslashtirilgan xirurgiya ilmiy-amaliy tibbiyot markazi va Toshkent tibbiyot akademiyasi huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.Tib.49.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 23-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100115, Toshkent shahri, Kichik halqa yo'li ko'chasi, 10-uy.
Tel/faks: (71) 277-69-10, 277-26-42; e-mail: cs.75@mail.ru

Mustafoyeva Durdona Asilovnaning 13.00.05 — Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi ixtisosligi bo'yicha "Ixtisoslik fan o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish (ixtisoslik fani o'qituvchilarining malaka oshirish kurslari misolida)" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Pedagogika innovatsiyalar, kasb-hunar ta'limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.Ped.48.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 18-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100095, Toshkent shahri, Olmazor tumani, Ziyov ko'chasi, 76-uy.
Tel/faks: (71) 246-92-17, 227-12-88; e-mail: moqt@markaz.uz

Gulamov Sardor Boxodirovichning 06.01.02 — Melioratsiya va sug'orma dehqonchilik ixtisosligi bo'yicha "Bog'larda past bosimli tomchilatib sug'orish texnologiyasini takomillashtirish (Toshkent viloyati misolida)" mavzusidagi (texnika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent irigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.T.10.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 24-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100000, Toshkent shahri, Qori Niyoziy ko'chasi, 39-uy.
Tel/faks: (71) 237-22-09, 237-54-79; e-mail: admin@tiame.uz

Yuldasheva Nilufar Abduxodirovnaning 08.00.13 — Menejment ixtisosligi bo'yicha "To'qimachilik korxonalarida inqirozga qarshi boshqaruvni takomillashtirish" mavzusidagi (iqtisodiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.10.12.2019.I.16.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 17-yanvar kuni soat 16:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100003, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49-uy.
Tel/faks: (71) 239-28-72, 232-01-49; e-mail: tsue@tsue.uz

Xaydarov Kamol Ashurovichning 23.00.02 — Siyosiy institutlar, jarayonlar va texnologiyalar ixtisosligi bo'yicha "Mudofaa tizimida axborotning psixologik xavfsizligini ta'minlash mexanizmi (ochiq manbalar misolida)" mavzusidagi (siyosiy fanlar bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'zbekiston Milliy universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.29.08.2017.S.01.08 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 24-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100174, Toshkent shahri, Universitet ko'chasi, 4-uy.
Tel/faks: (71) 246-52-74, 246-02-24; e-mail: nauka@nuu.uz

Haqnazarova Nilufar Kuranboyevnaning 13.00.01 — Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi ixtisosligi bo'yicha "Oliy ta'lim tizimida kadrlar tayyorlash jarayonlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlariga mos prognoz qilish metodologiyasini takomillashtirish" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi Ph.D.28.03.2019.Ped.82.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 29-yanvar kuni soat 11:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 111700, Toshkent viloyati, Chirchiq shahri, A.Temur ko'chasi, 104-uy.
Tel/faks: (70) 712-27-55, 712-45-41; e-mail: chdpi-kengash@umail.uz

Ashurov Baxtiyor Shokirovichning 17.00.02 — Musiqqa san'ati ixtisosligi bo'yicha "XVI-XVII asrlarda milliy musiqiy tafakkur rivojining zamonaviy talqini (Najmiddin Kavkabiy va Darvish Ali Changiy "Risolavi musiqiy"lari asosida)" mavzusidagi (san'atshunoslik fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'zbekiston davlat konservatoriyasi huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi Ph.D.29.11.2017.San.54.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 23-yanvar kuni soat 11:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100027, Toshkent shahri, Shayxontohur tumani, Olmazor ko'chasi, 1-uy.
Tel/faks: (71) 239-46-53, 244-53-20; e-mail: info@konservatoriya.uz

Muminova Ra'no Dalabayevnaning 06.01.09 — O'simliklarni himoya qilish ixtisosligi bo'yicha "Pomidor ekinida ACARIPHORMES turkumi vakillarining zarari va ular miqdorini boshqarishni takomillashtirish" mavzusidagi (qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent davlat agrar universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.Qx.13.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 30-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100140, Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.
Tel/faks: (71) 260-48-00; e-mail: tuag-info@edu.uz

Maxmudova Shaxnoza Abdulfattaxovnaning 06.01.09 — O'simliklarni himoya qilish ixtisosligi bo'yicha "Takorriy muddatda ekiladigan mosh ekinining asosiy zararkunandalari bioekologiyasi va ular miqdorini boshqarishni takomillashtirish" mavzusidagi (qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent davlat agrar universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.Qx.13.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 30-yanvar kuni soat 15:30 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100140, Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.
Tel/faks: (71) 260-48-00; e-mail: tuag-info@edu.uz

Ziyayev Abdumannop Abdurahimovichning 18.00.01 — Arxitektura nazariyasi va tarixi. Arxitektura yodgorliklarini ta'mirlash va tiklash ixtisosligi bo'yicha "Toshkentning shaharsozlik va me'morchilik madaniyati" mavzusidagi (Arxitektura bo'yicha) fan doktori (DSc) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent arxitektura-qurilish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.A.11.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 24-yanvar kuni soat 12:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100011, Toshkent shahri, Abdulla Qodiriy ko'chasi, 7-"B" uy.
Tel/faks: (71) 237-11-37, 241-15-11; e-mail: devon@taqi.uz

Radjabova Zulola Abdulkakimovnaning 14.00.01 — Akusherlik va ginekologiya ixtisosligi bo'yicha "Gerpesvirus infeksiyalari homilador ayollarda tug'ruq uslubini tanlashni patogenetik asoslash (klinik-morfologik tadqiqot)" mavzusidagi (tibbiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent pediatriya tibbiyot instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.Tib.29.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 20-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100140, Toshkent shahri, Yunusobod tumani, Bog'ishamol ko'chasi, 223-uy.
Tel/faks: (71) 262-33-14; e-mail: tashpmi@gmail.com

Abdulqayev Tolibjon Dolimjonovichning 02.00.11 — Kolloid va membrana kimyosi ixtisosligi bo'yicha "NH4ZSM-5 seolitida qutbli va qutbsiz molekularlarning adsorbsiya differensial issiqligi va izotermsi" mavzusidagi (kimyo fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Namangan muhandislik-texnologiya instituti, Namangan muhandislik-qurilish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi Ph.D.30.09.2019.T.66.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 20-yanvar kuni soat 10:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 160115, Namangan shahri, Kosonsoy ko'chasi, 7-uy.
Tel/faks: (69) 228-76-75, 228-76-71; e-mail: niei_info@edu.uz

Li Myong Sukning 02.00.14 — Organik moddalar va ular asosidagi materiallar texnologiyasi va 05.02.01 — Mashinasozlikda materialshunoslik. Quy-machilik. Metallarga termik va bosim ostida ishlav berish. Qora, rangli va noyob metallar metallurgiyasi ixtisosliklari bo'yicha "Mahalliy xomashyo resurslari asosidagi geterokompozit materiallar sifatini ta'minlashning texnologik xususiyatlari" mavzusidagi (texnika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent kimyo-texnologiya instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.T.04.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 22-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100011, Toshkent shahri, Alisher Navoiy ko'chasi, 32-uy.
Tel/faks: (71) 244-79-20, 262-79-17; e-mail: tkti@mail.uz

Tadjidinov Karim Raxmatjanovichning 08.00.07 — Moliya, pul muomalasi va kredit ixtisosligi bo'yicha "Tijorat bankining raqobatdosh ustunliklarini shakllantirish va rivojlantirishning uslubiy jihatlari ("Asaka" aksiyadorlik-tijorat banki misolida)" mavzusidagi (iqtisodiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.10.12.2019.I.16.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 17-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100003, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49-uy.
Tel/faks: (71) 239-28-72, 232-01-49; e-mail: tdiu@tdiu.uz

Yuxyayev Abdulla Abdujabborovichning 18.00.02 — Rayonlashtirish. Shaharsozlik. Qishloq turarjoylarini rejalashtirish. Landshaft arxitekturasi. Bino va inshootlar arxitekturasi ixtisosligi bo'yicha "Shaharlar kompozitsiyasini shakllantirishda vertikal inshootlar" mavzusida (Arxitektura bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent arxitektura-qurilish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.A.11.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 25-yanvar kuni soat 12:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100011, Toshkent shahri, Abdulla Qodiriy ko'chasi, 7-"B" uy.
Tel/faks: (71) 237-11-37, 241-15-11; e-mail: devon@taqi.uz

Ayatov Anvarbek Abdolqoligovichning 18.00.01 — Arxitektura nazariyasi va tarixi. Arxitektura yodgorliklarini ta'mirlash va tiklash ixtisosligi bo'yicha "Samarqand shahri tarixiy turarjoylarini saqlash va qayta tiklash yo'llarini takomillashtirish" mavzusidagi (Arxitektura bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent arxitektura-qurilish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.A.11.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 25-yanvar kuni soat 10:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100011, Toshkent shahri, Abdulla Qodiriy ko'chasi, 7-"B" uy.
Tel/faks: (71) 237-11-37, 241-15-11; e-mail: devon@taqi.uz

Nazarova Dinara Anvarovnaning 18.00.02 — Rayonlashtirish. Shaharsozlik. Qishloq turar joylarini rejalashtirish. Landshaft arxitekturasi. Bino va inshootlar arxitekturasi ixtisosligi bo'yicha "Shaharsozlikda mahalliy hudud va markazlarni tarmoqlantirish" mavzusidagi (Arxitektura bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent arxitektura-qurilish instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.A.11.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 24-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100011, Toshkent shahri, Abdulla Qodiriy ko'chasi, 7-"B" uy.
Tel/faks: (71) 237-11-37, 241-15-11; e-mail: devon@taqi.uz

Hakimov Xurshid Nozimovichning 13.00.01 — Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi ixtisosligi bo'yicha "Umumta'lim maktablarida jismoniy va ma'naviy-axloqiy tarbiya integratsiyalashuvining pedagogik shart-sharoitlari" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Samarqand davlat universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi Ph.D.28.03.2018.Ped.02.05 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 23-yanvar kuni soat 10:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 140104, Samarqand shahri, Universitet xiyoboni, 15-uy.
Tel/faks: (66) 239-12-29, 239-17-14; e-mail: samdu_ped_kengash@umail.uz

Boqiy durdonalar

Kamolotning oltin kaliti

Muhammad Sodiq Qoshg'ariy va uning "Odob us-solihin" asari haqida

Inson qachon, qay tarzda tom ma'nodagi kamolotga erishadi? Ruhiiy va jismoniy, axloqiy va ma'naviy tarbiya nima?

Bu savollar odamzodni ming yillardan beri o'ylantirib keladi.

Imom Buxoriy, Abu Lays Samarqandiy, Imom G'azzoliy, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yassaviy, Sa'diy Sheroziy, Alisher Navoiy, Abdulla Avloniy kabi mutafakkirlar bu savollarga betakror asarlari bilan javob berganlar. Shuningdek, turli davrlarda Sharqda "Axloqi Muhsiniy", "Axloqi Jaloliy", "Axloqi Nosiriy", "Qobusnoma" kabi didaktik asarlar ta'rif etilgan. Aytish mumkinki, shu tariqa asrlar davomida axloq fanining rosmiyan ensiklopediyasi shakllangan.

Sharq pedagogikasi tarixida yana bir mo'tabar manba borki, usiz nafaqat turkiy xalqlar, ayni zamonda butun musulmon olami tarbiyashunoslik va axloq fanini to'kis tasavvur etib bo'lmaydi. Bu Muhammad Sodiq Qoshg'ariyning turkiy tilida yaratilgan "Odob us-solihin" — "Yaxshi kishilar odobi" asaridir.

1740–1843-yillarda yashab o'tgan Muhammad Sodiq Qoshg'ariy haqida juda kam ma'lumot saqlanib qolgan. Biroq birgina "Odob us-solihin" asarining o'zi-yoq u zotning ijodiy kamolotga erishgani, yuksak axloq sohibi, yetuk pedagog bo'lganidan dalolat beradi.

Bizgacha uning "Odob us-solihin" dan tashqari, "Zubdat ul-masoyil" ("Masalalarning qaymog'i"), "Dur ul-muzoxir" ("Ko'makdoshlarning durdonasi") hamda "Tazkirayi xo'jagon" ("Xo'jalarning takirasi") nomli asarlari yetilgan.

"Odob us-solihin" XIX asr oxiri hamda XX asr boshlarida o'zbek kitobxoniga yaxshi tanish bo'lgan. Negaki, ushbu asar 1889- hamda 1901-yillarda Toshkent shahrida nashr etilgan edi.

Muqaddima hamda har biri 4 faslni o'zida aks ettirgan 7 bobdan iborat asar insonning hayoti davomida zarur ahamiyat kasb etadigan xulq-odob qoidalarini xususida o'quvchiga muayyan darajada ma'lumot beradi. Kitobda ijtimoiy hayot hamda kundalik turmushda inson qat'iy amal qilishi zarur bo'lgan odob-axloq qoidalarini, ularning ijtimoiy ahamiyati, yoshlar tarbiyasidagi o'rni va roli borasida batafsil so'z yuritiladi.

Muqaddimada asarning maqsad-mohiyati ochib beriladi. Unda ilgari surilgan asosiy g'oya — kishilarning ijobiy xulq-atvoriga ega bo'lishlari jamiyatda ruhiiy xotirjamlik va moddiy farovonlikni qaror toptiradigan birlamchi omil ekanini asoslashdan iboratdir. Alomma mazkur g'oya mohiyatini izohlar ekan, inson odob-axloq qoidalarini egallay olmasa, nafaqat o'zi, balki butun dunyoga yomonlik tarqatadi, degan qarashni ilgari suradi. Ayni o'rinda "Adabiy nafaqat o'ziga yomonlik qiladi, balki butun dunyoga o't qo'yadi", degan ma'noni anglatuvchi masnaviy bilan o'z fikrini quvvatlaydi.

Asarda komil inson bo'lib yetishishda o'ziga xos ahamiyat kasb etadigan odob-axloq qoidalarini: salomlashish, ruxsat so'rash, muloqot, uxlash, yo'l yurish, mehmon kutish, ziyofat, ovqatlanish,

shuningdek, er-xotin munosabatlariga oid shartlar va ularga rioya etish borasida so'z yuritiladi. Suhbat ahlining o'zini tutishi, ozodalik hamda safarga chiqish qoidalarini ham asar mazmunining markaziy qismidan o'rin olgan.

Muallif inson hayoti, xatti-harakatlari, turish-turmushiga oid biror o'rinni chetda qoldirmaydi. Ya'ni, alloma nazdida kamolot yo'lida "ikkinchi darajali", mayda masala yo'q, hammasi birlamchi va muhimdir.

Birinchi bobda salomlashish, ko'rinish hamda ruxsat so'rash qoidalarini bayon etilgan.

Ma'lumki, Sharq xalqlari tomonidan tan olingan axloqiy me'yorlarga ko'ra, kishi birovnikiga borganida xonadon sohiblarining ruxsatisiz ichkariga qadam qo'ymaydi, balki muayyan qoidalarga rioya etadi. Bu qoidalarining eng muhimlari sifatida muallif mehmon o'zining kelganidan xonadon sohiblarini ogoh etishi (eshikni qoqishi yoki yo'talishi), ushbu choraga nisbatan ichkaridan javob (ruxsat) berilgachgina kirishi lozimligini uqtiradi.

Ikkinchi faslida esa salomlashish odobining 12 qoidasi keltirilgan. Muallifning sof islomiy e'tiqod asosida ma'lum qilishicha, salom berish — sunnat, alik olish farzdir.

Odob qoidalariga ko'ra: ulug' kichika, o'tliq piyodaga, yurib borayotgan odam o'tirganga, ozchilik ko'pchilikka, xonaga kirib kelgan kishi u yerda o'tirganlarga salom beradi. Shuningdek, bir kishi ko'pchilik oldiga kirganda birinchi bo'lib salom beradi, ko'pchilik esa ovoz chiqarmasdan baravar alik oladi.

Mazkur bobda yana salomlashishdagi xatti-harakatlar, jismonan zaif yoki bemor kishilar amal qilishi lozim bo'lgan, shuningdek, erkak va xotin-qizlar o'rtasida kechadigan salomlashish qoidalarini, salom bermaslik va alik olmaslik joiz hisoblanadigan holatlar borasida ham muhim tavsiyalar berilgan.

Birinchi bobning uchinchi faslidan o'rinni olgan muloqot (uchrashuv) odobiga oid tavsiyalar ham diqqatga sazovor. Unga ko'ra, uchrashganda qo'l berib, lekin qo'l uchi bilan emas, astoydil, biron qo'lni silamay, ochiq yuz bilan ko'rinish dardor. Quchoqlashib ko'rinish, safardan qaytgan kishi hamda yosh bolalar bilan ko'rinish, o'pishib ko'rinish odoblari ham shu bobda batafsil aytib o'tiladi.

Ikkinchi bobda uxlash, kiyim kiyish, yo'l yurish odoblariga oid muhohazalar bildirilgan. Masalan, uxlash oldidan eshiklarni mahkamlab yopish, idishlarning og'zini berkitish, ko'rpa-to'shaklarni qoqib, so'ngra yozish, o'choqdagi olovni hamda chiroqni o'chirib yotish tavsiya etilib, ushbu qoidalarining mohiyati ularga rioya qilmaslik natijasida yuz bergan noxush voqealar misolida ochib beriladi.

Kiyinish ham xulq-odob me'yorlarining bir qismi sanaladi. Libos kiyish borasida ham ma'lum mezonlar qabul qilingan, ularga rioya etish kishini no-

qulay vaziyatga tushib qolishdan saqlaydi. Muhammad Sodiq Qoshg'ariy ushbu bobda kiyinish qoidalarini va ularga amal qilish shartlari yuzasidan qimmatli fikrlarni ilgari suradi: libos tanlashda kishi o'z imkoniyatlari, mavqeyi, yoshi, jinsi, shuningdek, yashash joyiga xos xususiyatlar (ob-havo, iqlim)ni inobatga olishi lozim. Tanlangan libos ozoda, qulay, fastlaga mos bo'lishi maqsadga muvofiqdir. O'ta hashamdor liboslarni kiyimaslik, qimmatbaho kiyimi bilan faxrlanmaslik, kibrlanmaslik, kiyimaydigan ortiqcha liboslarni muhtojlarga in'om qilish haqidagi tavsiyalar bugun ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Uchinchi bob suhbatlashish odobiga bag'ishlangan.

Ma'lumki, suhbatlashish odobi va uning shartlariga amal qilish ijtimoiy munosabatlarning mo'tadil kechishini ta'minlaydi. Shu bois ham bu masalaga axloq muammolariga bag'ishlangan ko'pgina asarlarda urg'u beriladi. Jumladan, "Odob us-solihin"da ham suhbatlashish odobi va uning o'ziga xos jihatlari borasida batafsil so'z yuritiladi.

Masalan, muayyan mavzularda tashkil etilayotgan suhbat (bahs-munozara)ga kishi vujudi va libosi ozoda holda tashrif buyurishi matlubdir.

Majlisda o'tirish qoidalariga rioya etish, beadab so'zlar, yomon xatti-harakatlardan tiyilish, noo'rin jimlikdan saqlanish, suhbat ahliga ish buyurmaslik, do'st va notanishlarga bir xil ochiq chehra, go'zal xulq va odob bilan muomala qilish, aka-ukalar, opa-singillarning xatosini kechirish hamda aybini yuziga solmaslik, agar joiz bo'lsa, ularga o'zgaralar e'tiboridan xoli tarzda nasihat qilish, suhbat jarayonida biror kishining yomon qilg'i yoki qabih fe'liga baho bermaslik, zarurat tug'ilsa, uni suhbatdan chetlatish chora-tadbirini ko'rish kabi qoidalarga rioya etish har bir kishining insoniy burchi ekanini ta'kidlanadi.

Shu yerda nozik bir holatga diqqatini qaratmoqchimiz. Majlisda o'zini noo'rin tutayotgan kimsaga qanday muomala qilindi? Uni qo'pollik bilan to'xtatib, haydab chiqariladimi? Albatta, yo'q. Muhammad Sodiq Qoshg'ariyning tavsiyasiga ko'ra, suhbat ishtirokchilarining xotirjamligini buzzagan kimsaga qilg'ining noo'rinligi imo-ishora bilan tushuntiriladi, u o'zini o'niglab olsa oldi, bu ish qo'lidan kelmasa, davrani tark etish ohiesta, ammo qat'iy uqtiriladi. Mazkur chora-tadbirni ortiqcha shov-shuvsiz amalga oshirish shart. Shuningdek, suhbat chog'ida pinakka ketmaslik, o'zini o'zgalardan yuqori tutmaslik, suhbatdoshning so'zini bo'lmaslik, sukut saqlashda ham ma'lum me'yorlarga rioya etish, ortiqcha takallufga yo'l qo'yimaslik, hamsuhbati bilan bahslashmaslik (ammo odob doirasida tortishish mumkin), g'azablanmaslik, ortiqcha qiziqchilik, hazil-mutoyiba, xushomadgo'ylik qilmaslik, kimningdir shaxsiyatiga tegmaslik, davra ahli orasida bir-biri bilan pinhona va boshqalar tushunmaydigan tarzda pichirlab gaplashmaslik, pinhona

so'zlashayotgan hamrohlarning so'zlariga quloq solmaslik kabi muhim eslatmalar ham alohida diqqatga sazovordir.

Asarda, shuningdek, oila, er-xotin munosabatlari, erkak va ayolning oiladagi o'rni, huquq va burchlari, insonlararo munosabatlar, xususan, bemorlar, musibatga duchor bo'lganlar holidan xabar olish odoblari yuzasidan ham muhim fikrlar bayon etiladi. Ushbu holatlarda amal qilinadigan qoidalar mohiyatidan xabardor bo'lish har bir kishi uchun foydalidir.

Asarda ziyofat uyushtirish va mehmon kutish odobiga oid ko'pgina ibratli gaplar bor. Mehmondorchilikka kishining boyligi, mavqeyi yoki mansabiga qaramay, hammani baravar chaqirish, oila a'zolarini ham ajratmaslik, mehmonning izzat-hurmatini joyiga qo'yish, lekin uch kundan so'ng ortiqcha takalluf ko'rsatmaslik, dab-daba va isrofgarchilikka yo'l qo'yimaslik, dasturxoniga taom tortilganda avval mezbanning taomga qo'l uzatishi kabi qoidalar shular jumlasidandir.

Muallif mehmon tomonidan xonadon sohiblariga ko'rsatiladigan hurmat borasida ham o'rinli fikrlarni bayon etadi. Xususan, ziyofat yoki mehmondorchilikka chaqirilganda, mezbon xoh faqir, xoh ulug' martabali kishi bo'lsin, albatta, borish, zolim, axloqsiz, ikkiyuzlamachi kishilar ziyofatiga esa bormaslik zarur.

Mazkur bobda yemak-ichmak odoblari xususida ham qimmatli muhohazalar bildirilgan. Masalan, taomni imkon qadar oz yeyish, shubhali tuyulgan yemaklarni iste'mol qilmaslik, faqirona ovqatlariga qanoat qilish, go'shtli taomlarni kam tanovul etish, duch kelgan narsalarni aralashirib yubormaslik lozim, ya'ni, aytaylik, baliqni sut bilan, sutni tuxum, nordon meva yoki taom bilan, qovurilgan go'shtni qaynatilgani bilan, qotgan go'shtni yangisi bilan, issiq taom yoki ichimlikni sovug' taom yoki ichimlik bilan iste'mol qilish sog'liqqa ziyon ekanini eslatib o'tiladi.

Yettinchi bobda safar qoidalarini va ularning mohiyati yoritilgan.

Safarga yolg'iz chiqmaslik, balki kamida uch kishi bo'lib safar qilish lozimligini ta'kidlar ekan, muallif buning o'ziga xos sabablarini ham izohlab beradi.

Albatta, safar qilishga oid mazkur qoida o'z davri uchun ekanini nazarda tutmoq joiz. Biroq keyingi tavsiyalar bugungi kunimiz uchun ham dolzarb ahamiyatga ega.

Safarga ketayotgan odam o'zi bilan birga eng zarur ashyolar, ya'ni, libos, oyoq kiyim, soqoltarosh, misvok (tish tozalagich), qaychi va boshqalarni olib chiqishi, qo'ngan shahar yoki qishloqda biror yuqumli kasallik tarqalsa, u yerdan chiqib ketmaslik, aks holda, kasallik tarqatuvchi o'zi bo'lib qolishi mumkinligiga alohida urg'u beriladi.

Keltirilgan fikr-muhohaza, tavsiya va qoidalardan ko'rinib turibdiki, Muhammad Sodiq Qoshg'ariyning "Odob us-solihin" asari jamiyat a'zolari, jumladan, yoshlarning ma'naviy-axloqiy kamolotida muhim ahamiyat kasb etuvchi qimmatli manbadir.

Mahmudxo'ja MURODHO'JAYEV,
Toshkent davlat sharqshunoslik
institutining Markaziy Osiyo xalqlari
tarixi fakulteti 1-kurs talabasi

Kamtar olamning kamoli

yo'xud pedagogika fanlari doktori Ulug'bek Dolimov to'g'risida qisqa so'z

Odamga ezgu xotiralar xushkayfiyat bag'ishlaydi. Ayniqsa, talabalik yillaridagi voqea-hodisalar har kimning xayoliga muhrlanadi. Hozirgi O'zMU o'zbek filologiyasi fakultetiga o'qishga kirgan yilimiz — so'zimiz kelishgani uchunmi yo o'z kamtarligi bo'ismi — har tugul, jaded adabiyoti bilimdoni Ulug'bek Dolimov bizning kurs talabalari bilan juda yaqin-inoq bo'lib qoldi. Turli tadbirlarga, xususan, talabalar shaharchasida kechadigan kechki navbatchilikka bosh bo'lib bizni boshlab borar, beozorgina tanbehilari bilan kursimiz o'g'il bolalarini boshqarar edi Ulug'bek aka. Keyinchalik Sirdaryo viloyati Oqoltin tumaniga paxta yig'im-terimiga borganmiz. Ulug'bek aka u yerda Is'hoqxon Ibrat to'g'risida kechki yig'inlarning birida to'lib-toshib so'zlaganlari hali-hali ko'z oldimda. Shuningdek, Erkin Vohidovning "Azganush" she'rini: "Azganush, hoy, Azganushim, Azganushjon, Azganush", deb maroq bilan yod o'qiganlari hali-hali quloqlarim ostida jaranglab turibdi.

Bir kuni uzoqdan Ulug'bek Dolimov savlatdor bir inson bilan paxta jo'yaklari oralab bizga qarab kelayotgan edi, kursdoshlarimiz: "Domlamiz bilan yuqoridan bir tekshiruvchi — borlovchi kelibdi. Etaklar yengil — arzimagan paxta. Qani-qani, bosh ko'tarmasdan terimga", deb g'ayrat bilan ishga sho'ng'iganmiz. Bir mahal domlani yonimizga kelib: "Nurmat aka, mana Bahodir o'g'lingiz", deganini bilaman, boshimni ko'tarib qaragam, ro'paramda otam turibdi. Otamning mehribonligidan, meni izlab ming kilometrlar yo'l bosib paxta dalasiga kelganidan yigit boshim bilan ko'zlarimdan yosh qalqib chiqdi. Shu-shu har uyga borib kelgan kunlarim Ulug'bek Dolimov otamning holini: "Nurmat aka yaxshi yuribdilarmi?" deb so'raydigan bo'ldi. Ota qadrdoni Ulug'bek Dolimovni har ko'rganimda o'tgan kunlarning ana shunday fayzli lahzalari xayolimda jonlanadi...

Yana bir zarur gap. Talabalarning ijtimoiy-siyosiy faolligi kuchaygan istiqloq yillari arafasidagi talato'pli anjumanlarda, fakultetning boshqa nomdor va intizomli muallimlaridan farqli o'laroq, deylik, o'zbek tiliga davlat tili maqomi berilishini talab qilib chiqqan talabalarning yig'inlarida Ulug'bek Dolimov ham xayrixohlik bilan qatnashib yurar va butun jadidona fikri-zikri bilan yoshlarga qaysidir darajada ma'naviy madad ham bo'lar edi...

Ulug'bek aka baribir boshqacha inson,

o'ziga xos, hech kimga o'xshamaydigan, takabburliklar-u ortiqcha iddaolardan yiroq olim. Bizga ta'lim bergan yillarida ham, keyinchalik birga ishlagan pallaslarda ham domlani kamtarligi, soddaligi, odamiyligi va boshqa ko'pgina go'zal fazilatlariga juda ko'p guvoh bo'lganman. Domla 60 yoshga kirgan yili bo'lsa kerak, kichikroq davraga yig'ilganlar Ulug'bek akani yurak-yurakdan maqtaganlarida: "Menda shunday fazilatlar borligini endi bilib turishim", degan ma'nodan lutf qilib, hammani kuldirgan edilar...

Ulug'bek Dolimov ilmiy faoliyatining bir qirrasini Is'hoqxon Ibrat hayoti va ijodi bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomoni jaded pedagoglarining sermashaqqat xizmatlariga xolis ilmiy baho berishga tegishlidir. Darvoqe, jadedchilik Turkiston tarixidagi eng qiziq, juda murakkab va bahslarga boy mavzulardan biri. Istiqloq arafasi va istiqloq yillarida bu mavzu nisbatan har tarafmaga o'rganilib, ma'naviy-ma'rifiy turmushda tutgan o'rni-ga, ahamiyatiga e'tibor berildi. Garchand yaqin kechmishda adabiyotchi va tarixchilar ichidan chiqqan istalgan ikki olimdan biri "jadidshunos"ga do'rib qolgan bo'lsa-da, bu mavzu muammosini sinchiklab o'rganish, jadidlariga sadoqatlarini juda kam bo'ldi. Chunki jadidshunoslik muammolarini yo'l-yo'lakay o'rganib bo'lmaydi. Arxiv hujjatlarini, eski gazeta va jurnallarning taxlamalarini shunchaki varaqlab,

fikr aytish oson emas. Bu mashaqqatli ish bilan, xususan, jaded adabiyotining xos xususiyatlarini bilan umr bo'yi professor Begali Qosimov shug'ullanganini yaxshi bilamiz. Shu bois dunyo olimlarining e'tirofi va e'tiboriga sazovor bo'ldi. Nazarimda, aynan jadedlar faoliyatini tadqiq qilishda Ulug'bek Dolimov Begali Qosimovga yelkadosh bo'ldi. Jadidona kayfiyat bilan qalam tebratdi. Ulug'bek Dolimov jadedlarning pedagogik faoliyatini chuqur biladi. Shu mavzuda universitetda talabalarga ko'p yillar ma'ruza o'qidi. Hech ikkilanmay aytish mumkinki, U. Dolimov ham ayni ilmiy masala bilan bir umr shug'ullandi. Is'hoqxon Ibrat to'g'risidagi tadqiqotlar, xususan, "Turkistonda jaded maktablari", "Milliy uyg'onish pedagogikasi" kabi kitoblari shunday izlanishlar mahsulidir. Bu tadqiqotlardagi fikr oqimi, masalalarning o'zaro chambarchas bog'lanishi, o'rtaga tashlangan muammo yechimi uchun berilayotgan dalillar — bularning barchasini U. Dolimovning uzoq yillik izlanishlari, qiyoslari, fikrchanliklari samarasi, albatta. To'g'risi, bunday mutaxassis olim o'z-o'zidan bir-ikki yil ichida shakllanmaydi. Ilm olamida Ulug'bek Dolimovdek o'z so'zini aytadigan zabardast olimning bunyod bo'lishi uchun salkam yarim asr kerak bo'ladi. Bunday ildizi mustahkam kitoblar ham shuncha muddatda maydonga kelgan aniq.

Ulug'bek Dolimov jaded pedagogikasiga bag'ishlangan tadqiqotlarida millat fidoyi-oydinlarining barcha harakatlarida maktab asosiy o'rinda turgani, jaded maktablarining shakllanish omillarini, ulardagi o'qitish tizimidagi yangilikni juda yaxshi ochib beradi. Turkistonda jaded maktablari qayerdan paydo bo'ldi? Bu yangi maktablar nima uchun kerak? Bu maktablarning xayrixohlari kimlar? Jaded maktablaridan kimga foyda, kimga zarar? Qo'qon, Samarqand, Buxoro, Xeva shaharlarida jaded maktablari qachon ochilgan va ularni ochguvchilar kimlar? Qachon yopilgan va ularni yopguvchilar kimlar? O'quvchi bunday savollarning barchasiga Ulug'bek Dolimovning kitoblaridan to'laqonli javob oladi.

Jaded pedogoglarining buyuk xizmatlari shundaki, ular maktablarda o'z ona tili-

da ta'lim-tarbiya berishga, milliy adabiyot, musulmon dini asoslarini o'qitishga hal qiluvchi masala sifatida qaraganlar. Chunki ular millatning o'zligini saqlovchi asosiy vosita ona tili va milliy adabiyot deb bildilar. Darhaqiqat, jaded muallimlarining xizmatlari Ulug'bek Dolimov ta'kidlab aytganicha bor.

Ayrim o'rinlarda mavzuning ijtimoiy-siyosiy jihatlariga e'tibor berib muallif yozadi: "Chor Rossiya O'rta Osiyoni bosib olgach, qabih assimiliatsiya siyosatini olib bordi. Bunga ko'ra juda katta nufuzga ega bo'lgan turkiy xalqlarni tili, dini, madaniyati, tarixidan mahrum etish va ularga gegemon millatning tili, dini va madaniyatini singdirishga, bir so'z bilan aytganda, o'tmishda buyuk madaniyatga, tarixiga ega bo'lgan musulmon turklarini yutib yuborish, ruslashtirish siyosatini qo'lladi".

Alohida ta'kidlash kerakki, milliy maktablarga, bolalari ta'lim-tarbiyasiga jiddiy e'tibor bermagan xalq halokatga mahkumdur. Chunki maktab ta'limi jarayonida bola dunyoqarashi uchun poydevor qo'yiladi. Maktabdagi ta'lim-tarbiya to'g'ri yo'lga qo'yilmaguncha, muallimning obro'si yuksalib, o'quvchilar unga ergashmaguncha jamiyat aslo tuzalmaydi. Buni jaded pedagoglari juda yaxshi bilganlar. Ilm va maorifga da'vat, ma'rifat tarqatish ularning asosiy dasturlamal edi. Ulug'bek Dolimov jadedlarning fidoyiligi, ular zimmasiga tushgan missiya ijrosini ko'rib: "Hamma vaqt, har qanday siyosiy tuzumda o'qituvchi jamiyatni olg'a yetaklovchi asosiy kuch bo'lgan va shunday bo'lib qoladi", degan haq gaplarni yozadi.

Umuman, jaded muallimlarining ezgu maqsad yo'lidagi intilishlari ko'pchilikka ibratdir. Buni anglash uchun esa pedagogika fanlari doktori, zahmatkash olim Ulug'bek Dolimov suhbatlaridan bahramand bo'lish, "Turkistonda jaded maktablari", "Milliy uyg'onish pedagogikasi" kabi bebaho kitoblarini o'qish lozim...

Qadrdon ustozimiz Ulug'bek Dolimovni sakson yoshi bilan qutlayman, uzoq umr, sihat-salomatlik tilayman.

Bahodir KARIM,
filologiya fanlari doktori,
professor

"Mag'lub bo'lishdan qo'rqmayman"

(Onamga maktub)

"Kuni kecha qizim "Telegram"dagi kanalimga maktub yo'llabdi. Xatdagi bugungi kun o'qituvchisi oldiga qo'yilayotgan talab va e'tibordan minnatdorlik, g'ururlanish tuyg'ulari menga yoqdi. Bir ijodkor sifatida maktubni maqolaga aylantirishim mumkin bo'lsa-da, qalam tekizishdan, samimiyatni yo'qotishdan cho'chidim. Shu bois bu nomani hech bir tuzatishlarsiz havola qilyapman" (O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi, Xalq ta'limi a'lochisi Xosiyat Bobomurodova).

— Men hamisha o'qituvchilar oilasida tug'ilib, kamol topganimdan faxrlanib kelganman. Otam kimyo-biologiya o'qituvchisi, o'z kasbining ustasi, siz, onam — matematika o'qituvchisi va adabiyot xilosmandi bo'lganingiz bois doimo uyimizda Mendeleyev jadvali,

butun dunyo xaritasi, matematikaga oid, adabiyotga oid kitoblar, jurnallar, tekshiriladigan dasta-dasta daftarlar, davriy nashrlar bo'lardi. Soddasavvurimda hammaning uyi shunaga bo'lsa kerak deb o'ylardim. Ulg'ayganim sari bildimki, kitobi yo'q uylar, hatto gazeta o'qimaydigan odamlar bor ekan...

Yillar o'tib, o'zim ham o'qituvchilik kasbini egalladim, O'rta Chirchiq tumanidagi 39-umumta'lim maktabiga yetgunimcha salkam bir soatlik yo'l bosib borsam-da, ingliz tilini o'rganishga tashna qishloq bolalarini tashlab kelgim kelmadi. Ish tajribasi menga "o'zing bilimdon bo'lganing boshqa-yu, bilimningni o'zgalarga o'rgatish boshqa ekanligi"ni uqtirdi. Ayni paytda o'z ixtiyorim bilan *XTXQTMOHM*da malakamni oshiryapman. Ingliz tili fani bo'yicha katta o'qituvchi Jamila Mahmudova, Sojida Isomova va Zebo Allayarovalarning tilni o'qitishda innovatsion yondashuvlarini o'rganishga intildim. Malaka oshirish markazidagi har bir dars bahs-munozaralar bilan davom etadiki, hatto mashg'ulot tugagani ham sezilmaydi. Bu yerdagi taassurotlarim menga ko'proq o'rganish, shogirdlarga ko'proq o'rgatish, yangiliklar yaratish istagini orttiradi. Markaz rahbari Burhon Yalg'ashev tinglovchi-

lar bilan fikr almashishdan charchamaydi. Toki har bir muallim o'z kasbini sevmas ekan, o'z ustida ishlamas ekan, o'z kasbiga sadoqatli va fidoyi bo'lmaz ekan, unday odam jamiyatdan va shogirdlaridan uzoqlashadi, deydi u. Bu yerdagi yaratilgan muhit, harakat, zaruriy ko'rgazmalar bilan ta'minlangan darsxonalar, bilimdon o'qituvchilar malaka oshirishga kelganlarni ruhlantirmoqda. O'z kasbiga ishonchi va muhabbatini oshirmoqda. Darslar davomida chet ellik o'qituvchilar taklif qilinib, fikr almashish uchun sharoit yaratilgan. Qibray tumanidagi 19-maktab o'qituvchisi Ro'zixon Adizova, Oqqo'rg'on tumanidagi 30-maktab o'qituvchisi Alisher Madrizayev, Quyichirchiq tumanidagi 11-maktab o'qituvchisi Rashid Nizomovlarning ilg'or dars o'tish metodlarini kuzatib, tajriba almashyapmiz. Men fidoyi ustoz bo'lishga, mumosib shogirdlar tayyorlashga bel bog'ladam. Otam va onamdek el suygan muallim bo'lishga intilaman. Mag'lub bo'lishdan qo'rqmayman.

Sadoqat BOBOMURODOVA,
Toshkent viloyati *XTXQTMOHM* tinglovchisi,
O'rta Chirchiq tumanidagi
39-maktabning ingliz tili o'qituvchisi

O'zbekiston davlat mustaqilligiga erishgandan buyon qisqa davr ichida harbiy qurilishda jiddiy muvaffaqiyatlarga erishdi. Buning tarixiy sabablaridan biri xalqimiz qonida ota-bobolarimizdan o'tib kelayotgan irsiy jangovarlik ruhidir. Shunday ekan, biz harbiy yo'nalishda nimalarga egamiz, nimalarga erishdik va oldimizda qanday vazifalar turibdi?

Harbiy ta'lim takomillashtirilishi zarur

Harbiylarimiz keyingi yillarda olamshumul yutuqlarga erishmoqda. Biroq hali bu sohaga tatbiq etiladigan zamonaviy yangiliklar, texnik imkoniyatlar, jalb qilinishi kerak bo'lgan insoniy omillar nihoyatda ko'p. Shuning uchun ham Oliy Bosh Qo'mondonimiz harbiy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish, sohaga innovatsion yangiliklarni olib kirishga da'vat qilmoqda.

Harbiylarimiz psixologiyasidagi ularga xos bo'lmagan va turli sabablarga ko'ra ularning tizimida shakllangan ko'nikmalar yoki ulardagi biz hali ham shakllanish davridamiz, degan vaqtinchalik kayfiyat, amalda o'zini oqlamagan tartib-qoidalar tizimiga yangiliklarni joriy qilishda jiddiy ruhiy to'siq bo'lmoqda.

Harbiy tizim ma'lum ma'noda yak-kahokimlikni talab qiladi. Shunga qaramasdan, ko'pgina muammolar ushbu harbiy tizimda ham demokratik qarashlar talablariga asosan bajarilganda yaxshi natijalar beradi. Jumladan, harbiylarning kasbiy ko'nikmalari, bilimlari turli variantlardagi darsliklar, uslublar orqali shakllantirilsa, ularda o'z kasbiga ijodiy yondashuv kuchayadi. Masalan, bugungi kunda ham darsliklarning muqobil, bir necha varianti bo'lishiga ko'pchilik yomon ko'z bilan qaraydi va qabul qilmaydi. Vaholanki, masalaga ijodkorlik bilan yondashish uchun aynan darsliklarning turli variantlarda bo'lishi katta rol o'ynaydi.

Muqobil darslik deganda, O'zbekiston harbiy ta'lim tizimiga Rossiya yoki boshqa xorijiy mamlakatlardan keltirilgan darslik va yo'riqnomalar emas, aksincha, o'z harbiy faoliyatimiz va mentalitetimizga mos keladigan, ammo bir mavzu turli variantlarda talqin qilingan darslik va normativ hujjatlar tushunilishi kerak.

Hozirgacha yurtimizda harbiy ta'lim yo'nalishlari bir xil faoliyat yuritayotgani uchun kun talabi bo'lmish ixtisoslashtirilgan harbiy ta'lim haqida fikr bildirilgan taqdirda bu fikrga qo'shiluvchilardan ko'ra, unga qarshilar ko'p bo'ladi. Zamon talabi esa harbiy soha uchun mutaxassislar tayyorlashni tor yo'nalishlarda, ixtisoslashtirilgan holda olib borish va davom ettirishni talab qiladi. Chunki kadrlar tayyorlashga bunday yondashuv xorijiy davlatlarda allaqachon amaliyotga tatbiq etilgan. Buni o'z o'rnida harbiy tizimda faoliyat ko'rsatayotgan psixolog mutaxassislarimiz yordamida hal qilish lozim. Masalan, bugun oldimizda ikki muammo turibdi. Birinchisi, harbiy sohada ta'lim olayotgan yoshlarga darslarni ularning iqtidorini inobatga olib tabaqalashtirgan holda o'tish. Ma'lumki, shaxs sifatida barcha birdek qobiliyatga ega emas. Demak, darslarni o'tish jarayonida uzoq yillar davomida takrorlanib kelayotganidek hammaga teng imkoniyat darajasida yondashish, eng sust o'zlashtiruvchiga qaratilgan holda darslarni o'tish emas, ak-

sincha, mashg'ulotlarni a'lochi, iqtidorli yoshlar qobiliyatiga qaratgan holda tashkil etish maqsadga muvofiq. Zamon talabi va psixologik jihatdan hayotiy aksiomani inobatga olish vaqti keldi: hamma bir xil natija bilan oliy o'quv yurtida o'qiy olmaydi. Shu nuqtayi nazaridan harbiy tizimda ham yuqori imkoniyatli, qobiliyatli yoshlarni topish va ularning iqtidorini yuzaga chiqarish mamlakatimizda inson kapitalini kuchaytirishga xizmat qiladi. Iqtidorli, qobiliyatli yoshlar harbiy fanlarni ham tez va qisqa muddatda o'zlashtirishi uchun ularning imkoniyatiga qarab turli imtiyozlar bilan bir qatorda eksternatlariga imkon berish vaqti keldi. Ammo hali bunday imkoniyatlarning bugungi harbiy ta'lim tizimida qo'llanayotganini ko'rish qiyin.

Harbiy ta'lim tizimida katta islohot talab qiladigan ikkinchi jihat: kursantlarga sohaning jahondagi eng ilg'or harbiy fanlar yangiliklari, dunyo amaliyotidagi eng yangi yo'nalishlar taklif etilishi kerak.

Harbiy ta'limga kelganda bu jarayon umumiy bilim maskanlaridan jiddiy farq qiladi. Chunki harbiy ta'lim muassasalari ma'lum ma'noda tarbiya maskani ham ekanini unutmaylik. Bundan ikki ming yillar avval qadimgi yunonlar "Tolibi ilm ko'za emas, uni ustozlar zamon ilmlari bilan to'ldiralar", degan prinsipga amal qilgan. Talaba go'yoki sham, uni ramziy ma'noda "yoqib" yuborish kerak, toki u o'ziga ziyo izlasin.

Psixologiya fani nuqtayi nazari bilan qaraganda, tizimda yoshlarning harbiy maskanlarga kelgan davri eng mas'uliyatli, boshlang'ich harbiy ko'nikmalarni shaxs ruhiga singdirish pallasini sanaladi. Ayni shu davrda ularning ruhiga shiddat, vatanga jonini fido qilish ruhiyatini singdirish kerak. Bu davrda yoshlarni mustaqil fikrlashga, izlanuvchanlikka o'rgatmasak, ulardan kelgusida jangovar ruhda fikrlaydigan, kerak bo'lsa, vatan uchun o'z jonini fido qiladigan, shiddatli va irodali avlod yetishib chiqmaydi.

Millatimiz, xalqimiz mentalitetini inobatga olib, yoshlarga harbiy ta'limni o'smirlik davridan boshlab berishga o'tish va oliy ta'limgacha harbiy gimnaziya va boshqa o'quv maskanlarini ko'paytirish kerak. Shunday bo'lsa, yoshlarimizni harbiy kasbga yoshlikdan o'rgatish imkoniyatlarini keng ommalashadi. Yoshlarni harbiy kasbga kiritish shunda ikki bosqichli bo'lganiga aylanadi.

Xalq ta'limi tizimida ham yoshlar orasida harbiylikka qiziqish uyg'otadigan yo'nalishlar tashkil qilish maqsadga muvofiq. Shunda ixtisoslashtirilgan harbiy maktablarda yoshlarni harbiy ta'lim tizimiga tayyorlash an'anaga aylanadi.

Mahmud YO'LDOŠEV,
psixologiya fanlari nomzodi,
iste'fodagi polkovnik

Achilova Dilnoza Axmatovnaning 05.01.01 — Muhandislik geometriya va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari (pedagogika fanlari) ixtisosligi bo'yicha "Oliy o'quv yurtida o'quv jarayonini modellashtirish ("Chizma geometriya va muhandislik grafikasi" fani hisobida)" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi DSc.28.12.2017.T.07.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 20-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100202, Toshkent shahri, Amir Temur shohko'chasi, 108-uy.

Tel/faks: (71) 238-64-43, 238-65-52; e-mail: tuit@tuit.uz

Tilavov Asliddin Maxmudovichning 05.01.07 — Matematik modellashtirish. Sonli usullar va dasturlar majmuyi (fizika-matematika fanlari) ixtisosligi bo'yicha "Model dinamik sistemaning bifurkatsiyalari uchun diskret-sonli kuzatuv metodi va interaktiv dasturlar majmuyi" mavzusidagi (fizika-matematika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'zbekiston Milliy universiteti huzuridagi DSc.03/30.12.2019.FM.01.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 25-yanvar kuni soat 16:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100174, Toshkent shahri, Olmazor tumani, Universitet ko'chasi, 4-uy.

Tel/faks: (71) 227-12-24, 246-53-21; e-mail: nauka@nuu.uz

Abdullayeva Zamira Shamshadinovnaning 05.01.07 — Matematik modellashtirish. Sonli usullar va dasturlar majmuyi (fizika-matematika fanlari) ixtisosligi bo'yicha "Yuqori tartibli differensial tenglamalar uchun ichki va chegaraviy masalalarni tadqiq qilish va sonli yechish algoritmi" mavzusidagi (fizika-matematika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi O'zbekiston Milliy universiteti huzuridagi DSc.03/30.12.2019.FM.01.02 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 25-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100174, Toshkent shahri, Olmazor tumani, Universitet ko'chasi, 4-uy.

Tel/faks: (71) 227-12-24, 246-53-21; e-mail: nauka@nuu.uz

Qo'chqarov Muhiddin Umaraliyevichning 13.00.02 — Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (matematika) ixtisosligi bo'yicha "Talabalarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish nazariyasi va texnologiyasi (oliy matematika o'quv fani hisobida)" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Nukus davlat pedagogika instituti huzuridagi DSc.03/30.12.2019.Ped.34.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 17-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 230105, Nukus shahri, P.Seytov ko'chasi.

Tel/faks: (61) 229-40-75; e-mail: nkspi_info@edu.uz

Mahmudova Darmonjon Bozorboyevnaning 13.00.01 — Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi ixtisosligi bo'yicha "Mehnat va kasb ko'nikmalari vositasida umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini ijtimoiylashtirishning didaktik tizimi" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Nukus davlat pedagogika instituti huzuridagi DSc.03/30.12.2019.Ped.34.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 18-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 230105, Nukus shahri, P.Seytov ko'chasi.

Tel/faks: (61) 229-40-75; e-mail: nkspi_info@edu.uz

Aldjanova Guljxan Amangeldiyevnaning 13.00.01 — Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi ixtisosligi bo'yicha "Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini loyihali-kontekstli texnologiya sharoitlarida shakllantirish" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Nukus davlat pedagogika instituti huzuridagi DSc.03/30.12.2019.Ped.34.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 17-yanvar kuni soat 10:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 230105, Nukus shahri, P.Seytov ko'chasi.

Tel/faks: (61) 229-40-75; e-mail: nkspi_info@edu.uz

Ibraximov Sanjar Urumbayevichning 13.00.01 — Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi ixtisosligi bo'yicha "Uzluksiz ta'lim tizimida "Uch bosqichli sport musobaqalari" yordamida o'quvchi-talabalarni kompleks rivojlantirish parametrlarini kengaytirish mexanizmlari" mavzusidagi (pedagogika fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Nukus davlat pedagogika instituti huzuridagi DSc.03/30.12.2019.Ped.34.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 18-yanvar kuni soat 10:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 230105, Nukus shahri, P.Seytov ko'chasi.

Tel/faks: (61) 229-40-75; e-mail: nkspi_info@edu.uz

Rashidov Rahmatullo A'lojonovichning 08.00.04 — Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti ixtisosligi bo'yicha "Paxtachilikda resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etish samaradorligini oshirish yo'llari" mavzusidagi (iqtisodiyot fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligi mexanizatsiyalash muhandisligi instituti, Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti ilmiy-tadqiqot instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.1.10.03 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 24-yanvar kuni soat 16:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: Toshkent shahri, Qori Niyoziy ko'chasi, 39-uy.

Tel/faks: 237-46-68, 237-38-79; e-mail: admin@tiame.uz

Sultanov Baxodir Fayzullayevichning 08.00.04 — Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti ixtisosligi bo'yicha "Qishloq xo'jaligida meliorativ tadbirlar samaradorligini oshirishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish" mavzusidagi (iqtisodiyot fanlari bo'yicha) fan doktori (DSc) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligi mexanizatsiyalash muhandisligi instituti, Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti ilmiy-tadqiqot instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.1.10.03 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 24-yanvar kuni soat 14:00 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: Toshkent shahri, Qori Niyoziy ko'chasi, 39-uy.

Tel/faks: 237-46-68, 237-38-79; e-mail: admin@tiame.uz

Orazbayeva Gulmira Egambergenovnaning 06.01.05 — Seleksiya va urug'chilik ixtisosligi bo'yicha "G'o'zada tabiiy barg to'kish xususiyatining irsiylanishi va morfologik belgilari bilan bog'lanishi" mavzusidagi (qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha) falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasining himoyasi Toshkent davlat agrar universiteti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.27.06.2017.Qx.13.01 raqamli ilmiy kengashning 2020-yil 23-yanvar kuni soat 15:30 dagi majlisida bo'lib o'tadi.

Manzil: 100140, Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Tel/faks: (71) 260-48-00; e-mail: tuag-info@edu.uz

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti jamoasi Jurnalistika fakultetining sobiq metodisti, mehnat faxriysi

Fatxulla LUTFULLAYEVning

vafoti munosabati bilan marhumning yaqinlari va oila a'zolariga ta'ziya bildiradi.

“Marifat” va “Учитель Узбекистана” gazetalariga 2020-yil uchun obuna davom etmoqda Hurmatli maktab rahbarlari, o'qituvchilar, ota-onalar!

- Vaqtdan yutqazmay, nashrimizga tezroq obuna bo'lishni, gazetaning o'z vaqtida yetib borishini istaganlar “O'zbekiston pochta” AJ va “Matbuot tarqatuvchi” AKning hududiy filiallariga murojaat qilishi mumkin.
- Quyida murojaat uchun mazkur tashkilotlarning hududiy filiallari telefon raqamlari e'tiboringizga havola etilmoqda.

“O'zbekiston pochta” AJning korxonalari telefon raqamlari

“Matbuot tarqatuvchi” AKning korxonalari telefon raqamlari

No	Hududiy filiallar	Telefon	No	Hududiy filiallar	Telefon
1	Toshkent shahri filiali	(71) 233-73-56	8	Xorazm filiali	(62) 228-51-71
2	Andijon filiali	(74) 223-26-24	9	Surxondaryo filiali	(95) 501-01-95
3	Qoraqalpog'iston filiali	(61) 222-14-43	10	Toshkent filiali	(71) 268-22-56
4	Qashqadaryo filiali	(75) 221-04-62	11	Samarqand filiali	(66) 229-49-27 229-51-16
5	Jizzax filiali	(90) 538-02-69	12	Farg'ona filiali	(73) 244-47-79
6	Namangan filiali	(69) 233-03-67	13	Sirdaryo filiali	(95) 510-01-94
7	Buxoro filiali	(65) 223-48-93	14	Navoiy filiali	(91) 335-66-62

No	Hududiy filiallar	Telefon	No	Hududiy filiallar	Telefon
1	Toshkent shahri	(71) 233-67-98	8	Xorazm viloyati	(62) 227-48-55
2	Andijon viloyati	(74) 223-82-13	9	Surxondaryo viloyati	(76) 221-91-18
3	Qoraqalpog'iston Respublikasi	(61) 222-88-63	10	Toshkent viloyati	(71) 199-76-66
4	Qashqadaryo viloyati	(75) 225-40-27	11	Samarqand viloyati	(66) 234-22-53
5	Jizzax viloyati	(72) 222-40-01	12	Farg'ona viloyati	(73) 244-50-77
6	Namangan viloyati	(69) 239-10-88	13	Sirdaryo viloyati	(67) 225-11-22 225-11-44
7	Buxoro viloyati	(65) 221-56-90	14	Navoiy viloyati	(36) 223-26-86

Yakka tarafdagi obunachilar uchun nashr indeksi: 149
Korxonalar va tashkilotlar uchun nashr indeksi: 150

Manzil: 100000, Toshkent sh., Matbuotchilar ko'chasi, 32-uy.
Tel.: (71) 233-50-55, faks: 233-99-15;

Bizni internetda ham kuzating!

www.marifat.uz

e-mail: info@marifat.uz

/marifat.uz

@marifatziyo

Yoshlar vatan mehri bilan ulg'aymoqda

Sergeli tumanidagi 300-ixtisoslashtirilgan davlat umumta'lim maktabida ham “Jasorat” vatanparvarlik to'garagi tashkil etilgan bo'lib, unga turli sinf o'quvchilari jalb qilingan. To'garakka qatnaydigan iqtidorli o'g'il-qizlar she'rlar yod olib, kuy-qo'shiqlar, sahna ko'rinishlari tayyorlaydi. Ta'lim muassasasidagi hech bir tadbir ularning ishtirokisiz o'tmaydi.

texnikalarining taktik-texnik imkoniyatlari, “tilsiz yov”ni bartaraf etish bo'yicha ko'rgazmali chiqishlar qildi. Shundan so'ng “Jasorat” to'garagining jajji vakillari “O'zbekiston bizniki”, “5 tashabbus”, “Askar”, “Ot o'chiruvchilar” qo'shiqlari, “Морячка” va “Leytenant” raqslari, “Ona-Vatan”, “Yong'in xavfsizligi” singari she'riy kompozitsiyalari, “Yosh desantlar”, “Harbiylar saf tayyorgarligi” kompozitsiyalarini ijro etdi. Ularning chiqishlari yig'ilganlarda katta taassurot qoldirdi.

Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan yurtimiz bo'ylab davom etayotgan “Vatanparvarlik oyligi” doirasida Yong'in xavfsizligi institutida bo'lib o'tgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirda “Jasorat” vatanparvarlik to'garagi a'zolari institut kursantlari bilan hamkorlikda dastur taqdim etdi. Ko'tarinki ruhda o'tgan tadbir avvalida institutning professor-o'qituvchilari va kursantlari yong'in o'chirish

Shohida SAPARBOYEVA,
Nodira JAMOLIDDINOVA,
shu maktab o'qituvchilari

Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan poytaxtimizning Olmazor tumanidagi 315-maktabda “Kelajakda askar bo'lamiz, qo'riqlaymiz, ona-Vatanni!” nomli bayram tadbiri bo'lib o'tdi.

Qo'riqlaymiz, ona-Vatanni!

Unga bir guruh harbiylar, ota-onalar hamda faxriy ustozlar taklif etildi. O'quvchilarning Vatan madhi haqidagi she'r va qo'shiqlari, yurtimiz chegaralarida xizmat qilayotgan harbiylar hayoti aks etgan sahna ko'rinishlari yig'ilganlarni hayajonga soldi.

— Ayniqsa, bu obrazlarning bolajonlar tomonidan ijro etilgani ta'sirli chiqqan bo'lsa, yana bir ibratli jihati bola shu rolga kirishish jarayonida ham yurtga muhabbat va sadoqat tuyg'ularini yana bir bor ich-ichidan his qiladi, — deydi tadbir tashkilotchisi, 4-“A” sinf rahbari Nusratxon Ibrohimova.

Sahnada saf tortgan harbiy kiyimdagi o'quvchilarni ko'rib, ko'zingiz quvnaydi. Egnidagi libosning mas'uliyati ularning qaddini ko'targandek go'yo. Teran nigohlari bilan, qaddini tik tutib, baralla ovozda kuylayotgan o'quvchilarni barcha olqishladi.

MUXBIRIMIZ

Marifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi,
O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi,
O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Respublika kengashi.

Bosh muharrir: Husan NISHONOV

Gazeta O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida
2006-yil 22-dekabrda 0067-raqam bilan ro'yxatga olingan.
Indeks: 149, 150. G-129. Tiraj 9173.
Hajmi 4 bosma taboq. Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3. Bahosi sotuvda erkin narxda.

TELEFONLAR:

qabulxona — (71) 233-50-55;
kotiyyat — (71) 233-99-15;
reklama va marketing bo'limi —
(71) 233-42-92 (faks), (71) 236-54-17.

“Marifat” dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

MANZILIMIZ:
100083, Toshkent shahri,
Matbuotchilar ko'chasi, 32-uy.
Web-site: www.marifat.uz

Dizaynerlar: Malohat Toshova, Faxriddin Rahimov.
Navbatchi muharrir: Sardor Mustafoyev.
Navbatchi: Faxriddin Rahimov.

Gazeta haftaning chorshanba kuni chiqadi.

“Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasi.
Korxonalar manzili: Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

O'zA yakuni — 22.15 Topshirildi — 00.10

1 2 3 4 5 6